

2021-09-14

B E S L U T S P R O M E M O R I A

FI dnr 20-20058

Finansinspektionen
Box 7821
SE-103 97 Stockholm
[Brunnsgatan 3]
Tel +46 8 408 980 00
Fax +46 8 24 13 35
finansinspektionen@fi.se
www.fi.se

Nya allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden

Sammanfattning

Finansinspektionen lämnar nya allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden, som ska ersätta de nuvarande allmänna råden på samma område. I jämförelse med de nuvarande allmänna råden innebär de nya råden att vissa tillägg och ändringar görs i de delar som rör tillämpningen av bestämmelserna om god kreditgivningssed och kreditprovning i 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen. Bland annat förtydligas vilka uppgifter som bör ingå i underlaget för kreditprovningen, hur de bör hämtas in, kontrolleras och beaktas i bedömningen av konsumentens betalningsförmåga. Övriga delar av de nuvarande allmänna råden förs över till de nya råden oförändrade i sak, men med vissa mindre språkliga justeringar.

Målet med de nya allmänna råden är att vägleda företagen under Finansinspektionens tillsyn om hur de, givet förutsättningarna på den svenska kreditmarknaden, bör agera för att leva upp till kraven på god kreditgivningssed och på kreditprovning. I förlängningen förväntas detta stärka konsumentskyddet och motverka risken för överskuldssättning.

Flera av de nya råden om kreditprovning motsvarar Europeiska bankmyndighetens riktlinjer om kreditgivning och övervakning¹ som började gälla den 30 juni 2021.

Finansinspektionen bedömer att de nya allmänna råden bidrar till att stärka konsumentskyddet i samband med kreditgivning.

De nya allmänna råden träder i kraft den 1 november 2021.

¹ EBA:s riktlinjer om kreditgivning och övervakning, EBA/GL/2020/06.

Innehåll

1	Utgångspunkter	3
1.1	Målet med regleringen	3
1.2	Nuvarande och kommande regelverk	4
1.3	Ärendets beredning	6
1.4	Rättsliga förutsättningar och regleringsalternativ	7
1.5	De allmänna rådens förhållande till EBA:s riktlinjer	9
2	Motivering och överväganden.....	10
2.1	Tillämpningsområde, definitioner och proportionalitet	10
2.1.1	Bostadskrediter.....	13
2.2	God kreditgivningssed	13
2.2.1	Gällande rätt	13
2.2.2	Nya allmänna råd om god kreditgivningssed.....	15
2.3	Kreditprövning	19
2.3.1	Förhållandet till EBA:s riktlinjer om kreditprövning.....	20
2.3.2	Gällande rätt	20
2.3.3	Disposition och allmänna utgångspunkter	22
2.3.4	Underlaget för kreditprövningen	23
2.3.5	Kontroll av underlaget.....	35
2.3.6	Bedömning av konsumentens betalningsförmåga.....	38
2.4	Krediter med säkerhet	40
2.5	Krediter med flera kredittagare	42
2.6	Övrigt	43
3	Förslagets konsekvenser.....	43
3.1	Konsekvenser för samhället och konsumenterna	44
3.2	Konsekvenser för företagen	46
3.2.1	Företag som berörs	46
3.2.2	Kostnadsmässiga konsekvenser för företagen.....	46
3.2.3	Hänsynstagande till små företag	47
3.3	Konsekvenser för Finansinspektionen	47

1 Utgångspunkter

1.1 Målet med regleringen

De nya allmänna råden ska ersätta de nuvarande allmänna råden (FFFS 2014:11) om krediter i konsumentförhållanden. Det övergripande syftet med råden är att vägleda företagen under Finansinspektionens tillsyn om hur de, givet förutsättningarna på den svenska kreditmarknaden, bör agera för att leva upp till kraven i konsumentkreditlagen (2010:1846). Avsikten är att detta i förlängningen stärker konsumentskyddet och motverkar risken för överskuldssättning. Förändringarna i de allmänna råden tar i första hand sikte på god kreditgivningssed och kreditprövning.

I beslutspromemorian kallas alla lån som erbjuds konsumenterna och som inte är bostadskrediter² för *konsumtionskrediter*. Konsumtionskrediter används därmed i den här beslutspromemorian som ett samlingsnamn för ett flertal olika produkter, till exempel privatlån, kontokrediter och värdepapperskrediter.

Krediter utan säkerhet har volymmässigt vuxit med runt 7 procent årligen sedan 2008, även om man under 2020 och 2021 kunde notera en viss nedgång i tillväxttakten.³ Finansinspektionens kartläggning av svenska konsumtionslån visar att konsumtionskrediter spelar en stor roll för hushållens ekonomi. Andelen konsumtionskrediter som uppgår till belopp över 250 000 kronor har också ökat mycket på senare tid.⁴

Kartläggningen visar dessutom att en del konsumenterna får betalningspåminnelser och inkassokrav en kort tid efter att de tagit en konsumtionskredit och därmed kan ha problem att betala tillbaka den här typen av krediter. Det skiljer sig från bostadskrediter, där låntagarna över lag har goda marginaler och uppvisar en god betalningsförmåga.⁵

Till problembilden hör också att storleken på fysiska personers skulder hos Kronofogdemyndigheten ökar. De sammanlagda skulderna uppgår i dagsläget till 87 miljarder kronor fördelade på drygt 400 000 personer. Antalet ärenden hos Kronofogdemyndigheten som avser unga personer, 18–25 år, ökar. De vanligaste orsakerna till kraven i sådana ärenden är enligt Kronofogdemyndigheten konsumtionslån, e-handel och butikshandel på avbetalning.⁶ Det finns tecken på att brister i kreditgivares kreditprövning, framför allt i samband med långivning till konsumtion, ligger bakom en del av

² Se definitionen i 2 § konsumentkreditlagen.

³ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/finansmarknad/finansmarknadsstatistik/finansmarknadsstatistik/pong/tabell-och-diagram/utlaning-till-hushall-och-icke-finansiella-foretag-arlig-tillvaxttakt/>

⁴ Finansinspektionens rapport Svenska konsumtionslån, daterad den 1 oktober 2020.

⁵ Finansinspektionens rapport Den svenska bolånemarknaden, daterad 2 april 2020.

⁶ <https://www.kronofogden.se/84031.html>

problemet, och på att vissa kreditgivare inte beaktar kraven på god kreditgivningssed.⁷ Enskilda konsumenter riskerar då att hamna i kläm. Vidare tyder Finansinspektionens analyser på att ju mer information kreditgivaren använder i kreditprövningen, desto lägre blir risken att kredittagaren får betalningsproblem.⁸

Konsumentkreditlagen ställer krav på att en kreditgivare ska iaktta god kreditgivningssed (6 §). I lagen tydliggörs också hur en kreditprövning ska göras och att konsumentens ekonomiska situation ska vara central vid en sådan prövning (12 §). I förarbetena till lagen ges viss vägledning om hur bestämmelserna ska tolkas. Ytterligare vägledning finns i Konsumentverkets allmänna råd (KOVFS 2020:1) om konsumentkrediter respektive Finansinspektionens allmänna råd på området.

Finansinspektionen konstaterar att det har skett en utveckling på kreditmarknaden med krediterbjudanden, säljmetoder och en ordning för kreditprövningar som inte alltid uppfyller lagens krav. Det har resulterat i att enskilda konsumenter beviljats krediter trots att de saknar ekonomiska förutsättningar att fullgöra kreditavtalet.

Målet med den nu aktuella översynen av Finansinspektionens allmänna råd på området är att skapa en tydligare vägledning till företagen under Finansinspektionens tillsyn om hur de, givet förutsättningarna på den svenska kreditmarknaden, bör agera för att leva upp till konsumentkreditlagens krav på god kreditgivningssed och hur kreditprövningen ska göras.

Avgränsning

Mot bakgrund av de problem som Finansinspektionen har sett på kreditmarknaden och behovet av att skyndsamt motverka dessa har den nu aktuella översynen av de allmänna råden inriktats på konsumtionskrediter och på de delar av råden som handlar om god kreditgivningssed och kreditprövning (2 kap.). Någon generell översyn av övriga delar av de nuvarande allmänna råden, bland annat de delar som avser bostadskrediter, har således inte gjorts.

Ikraftträdande

De nya allmänna råden träder i kraft den 1 november 2021, samtidigt som de nuvarande råden upphör att gälla.

1.2 Nuvarande och kommande regelverk

Regler om kreditgivning till konsumenter finns i flera olika författningar.

Grundläggande bestämmelser om konsumentkrediter finns i konsumentkreditlagen. I lagen finns de bestämmelser som genomför

⁷ Finansinspektionens Konsumentskyddsrapport 2021, daterad 24 februari 2021.

⁸ Se Andersson, M.K. och G. Förster (2021), "Varför får vissa konsumtionslånetagare betalningsproblem?", FI-analys 29, Finansinspektionen.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (konsumentkreditdirektivet). Många av bestämmelserna i lagen har även förts över i sak oförändrade från den tidigare konsumentkreditlagen från 1992. Även delar av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/17/EU av den 4 februari 2014 om konsumentkreditavtal som avser bostadsfastighet och om ändring av direktiven 2008/48/EG och 2013/36/EU och förordning (EU) nr 1093/2010 (bolånedirektivet) genomförs genom bestämmelser i konsumentkreditlagen.

Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter gäller tillämpningen av vissa bestämmelser i konsumentkreditlagen. Konsumentverkets råd om kreditprövning är avsedda för krediter som erbjuds av företag som driver verksamhet enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter och för de bolag som lämnar krediter men som inte står under Finansinspektionens tillsyn.⁹ Vidare framgår av Konsumentverkets beslutspromemoria att de delar av myndighetens allmänna råd som avser god kreditgivningssed, måttfullhet samt information vid marknadsföring och innan ett avtal ingås, är tillämpliga på alla typer av krediter till konsument.¹⁰

En av de rörelselagar som har betydelse för kreditgivning till konsumenter är lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse (LBF), som bland annat innehåller bestämmelser om ett kreditinstituts rörelse och hanteringen av krediter (se 6 och 8 kap.). Lagen kompletteras på dessa områden av Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2014:1) om styrning, riskhantering och kontroll i kreditinstitut samt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2018:16) om hantering av kreditrisker i kreditinstitut och värdepappersbolag.

I fråga om bostadskrediter finns ytterligare regler, bland annat i lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter, som kompletteras av Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2016:29) om verksamhet med bostadskrediter samt Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2016:16) om amortering av krediter mot säkerhet i bostad och Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2016:33) om begränsning av krediter mot säkerhet i form av pant i bostad.

Regler som har betydelse för kreditgivning till konsumenter finns även i lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, lagen (2010:751) om betaltjänster,

⁹ Finansinspektionen och Konsumentverket har ett delat tillsynsansvar enligt konsumentkreditlagen. Konsumentverket har ensamt ansvar för tillsynen över alla företag enligt marknadsföringslagen (2008:846) och lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Det innebär bland annat att det är Konsumentverkets som ansvarar för att ingripa mot eventuella överträdelser av 6 b–10 a §§ konsumentkreditlagen, se 11 § konsumentkreditlagen.

¹⁰ Konsumentverkets Beslutspromemoria till Konsumentverkets allmänna råd om konsumentkrediter KOVFS 2020:1.

lagen (2011:755) om elektroniska pengar och lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter.

Den 30 juni 2021 började Europeiska bankmyndighetens (EBA) riktlinjer om kreditgivning och övervakning att gälla, EBA/GL/2020/06, (EBA:s riktlinjer eller riktlinjerna). Riktlinjerna är utfärdade enligt artikel 16 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1093/2010 av den 24 november 2010 om inrättande av en europeisk tillsynsmyndighet, om ändring av beslut nr 716/2009/EG och om upphävande av kommissionens beslut 2009/78/EG. Syftet med riktlinjerna är att etablera sunda och robusta metoder för bland annat riskhantering vid kreditgivning och övervakning av kreditexponeringar. Riktlinjerna gäller i sin helhet för kreditinstitut och värdepappersföretag. När en kredit omfattas av bolånedirektivet, ska avsnitt 5 i riktlinjerna tillämpas av kreditgivare enligt definitionen i artikel 4.2 i bolånedirektivet, med undantag för punkt 93. När en kredit omfattas av konsumentkreditdirektivet, ska avsnitt 5 tillämpas av kreditgivare enligt definitionen i artikel 3 b konsumentkreditdirektivet, med undantag för punkt 93.¹¹

Ändringar i konsumentkreditdirektivet

Europeiska kommissionen publicerade den 30 juni 2021 ett förslag till ett nytt konsumentkreditdirektiv.¹² En period av EU-förhandlingar i Europeiska rådet och Europaparlamentet följt av en genomförandeperiod har inletts. Det kommer att ta några år innan de nya EU-reglerna har genomförts i svensk rätt.

1.3 Ärendets beredning

Finansinspektionen har under arbetet med de nya allmänna råden om krediter i konsumentförhållanden samrått med en extern referensgrupp. I gruppen har det ingått representanter från Yrkesföreningen för budget- och skuldrådgivning i kommunal tjänst (BUS), Finansbolagens Förening, Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten, Sparbankernas Riksförbund, Svenska Bankföreningen samt Swedish Fintech Association. Finansinspektionen har haft två möten med den externa referensgruppen, då nyheter och ändringar jämfört med de nuvarande allmänna råden har diskuterats. Under arbetets gång har Finansinspektionen även haft en dialog med Konsumentverket.

Den 31 mars 2021 remitterade Finansinspektionen ett förslag till nya allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden tillsammans med en remisspromemoria. Skriftliga synpunkter har kommit in från Advokatfirma DLA Piper Sweden KB (DLA), Finansbolagens förening, Institutionen för fastigheter och byggande vid KTH (KTH), Konsumentverket, Mäklarsamfundet, Näringslivets Regelnämnd, Sparbankernas Riksförbund,

¹¹ Europeiska bankmyndighetens riktlinjer om kreditgivning och övervakning, EBA/GL/2020/06 s. 3.

¹² KOM (2021) 347 final.

Svenska Bankföreningen, Svensk Handel, Sveriges advokatsamfund (Advokatsamfundet), Sveriges Riksbank, Swedish Fintech Association, UC AB (UC) och BUS. Flera andra remissinstanser, bland andra Kammarkollegiet, har tillstyrkt remissförslaget utan att lämna några synpunkter.

Finansinspektionen har övervägt de framförda synpunkterna. I respektive avsnitt nedan finns en redogörelse för de huvudsakliga synpunkterna på förslagen och hur inspektionen ställer sig till dem. Utöver de ändringar som föranleds av synpunkter från remissinstanserna har Finansinspektionen gjort vissa redaktionella ändringar av de allmänna råden efter remitteringen.

1.4 Rättsliga förutsättningar och regleringsalternativ

Finansinspektionens bedömning: Eftersom Finansinspektionen saknar bemyndigande att meddela föreskrifter på konsumentkreditlagens område är rekommendationer genom allmänna råd den lämpligaste formen av reglering.

Remisspromemorian: Förslaget innehöll samma bedömning.

Remissinstanserna: *Sparbankernas Riksförbund* ifrågasätter att de allmänna råden kommer att ha avsedd effekt för att motverka hushållens skuldsättning och menar att råden i stället kommer att göra det krångligare att tillhandahålla krediter. Remissinstansen menar att brister i vissa företags efterlevnad av konsumentkreditlagen inte kan motivera att det tillkommer ytterligare regler, utan att Finansinspektionen i stället borde ingripa mot de aktuella företagen.

Vidare anför *Sparbankernas Riksförbund* att samma regler bör gälla för alla företag som tillhandahåller krediter till konsumenter oavsett vilket tillstånd företagen har. Även *Svenska Bankföreningen*, *Finansbolagens förening*, *KTH* och *Svensk Handel* anser att det är viktigt att alla kreditgivare på den svenska marknaden omfattas av samma krav vad gäller kreditgivningen och att det finns en samordning mellan myndigheternas allmänna råd.

KTH instämmer inte i Finansinspektionens bedömning att de allmänna råden kommer att bidra till ett stärkt konsumentskydd i samband med kreditgivning. Remissinstansen påpekar att företagen inte behöver följa råden och att det heller inte finns något incitament för dem att göra det. Enligt *KTH* kan det även vara svårt att följa råden eftersom de ges i form av exempel på hur kreditgivaren bör agera. Osäkerheten om vad som egentligen gäller kan, enligt *KTH*, öppna upp för otillbörlig konkurrens mellan företagen. *KTH* föreslår i stället en reglering av råden som bygger på en så kallad ”comply-or-explain modell”, det vill säga att aktörerna ska följa råden såvida de inte kan förklara varför de gör avsteg. *KTH* framhåller dock samtidigt att om reglerna på sikt ska få den effekt som Finansinspektionen eftersträvar borde myndigheten verka för en lagändring så att myndigheten ges möjlighet att meddela bindande föreskrifter.

BUS ställer sig frågande till om ändringsförslagen är tillräckliga. Remissinstansen föreslår att regler som motsvarar delar av den reglering som finns i Norge införs. Bland annat anser remissinstansen att man bör ta höjd för en ränteökning i kalkylen även när det gäller konsumtionskrediter och att konsumtionskrediternas löptid bör regleras.

Finansinspektionens skäl: Finansinspektionen har inte några särskilda bemyndiganden att meddela föreskrifter på konsumentkreditlagens område.¹³ Alla myndigheter har dock en allmän rätt att utan särskilt bemyndigande utfärda allmänna råd inom sitt verksamhetsområde i form av rekommendationer om tillämpningen av en författning, se 1 § författningssamlingsförordningen (1976:725).

Allmänna råd är inte bindande men de utgör en rekommendation om hur en viss författning bör tillämpas. Företag kan således välja en annan metod för att uppnå samma syfte som de allmänna råden och, framför allt, den bakomliggande lagregeln har. Ett företag som inte kan visa hur dess alternativa handlande ger det önskade resultatet, kan dock anses ha brutit mot lagregeln. De allmänna råden har således en sådan status som *KTH* efterfrågar. Mot denna bakgrund delar Finansinspektionen inte remissinstansens synpunkt att företagen inte skulle ha ett incitament att följa råden.

Allmänna råd bör endast utfärdas på de områden där det finns ett särskilt behov. På det område som rör krediter i konsumentförhållanden har Finansinspektionen lämnat allmänna råd sedan början av 1990-talet. Råden gäller för företag under inspektionens tillsyn som lämnar krediter till konsumenter. De gäller dock inte för företag som driver verksamhet med tillstånd enligt lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter. Finansinspektionen bedömer att det även fortsättningsvis finns behov av allmänna råd på området, särskilt i ljuset av de senaste årens utveckling. Att EBA nu har utfärdat riktlinjer på området ändrar inte den bedömningen (se närmare i avsnitt 1.5). I avsaknad av ett bemyndigande som ger Finansinspektionen möjlighet att meddela bindande föreskrifter anser inspektionen att allmänna råd är den lämpligaste formen av reglering. Därutöver är det viktigt att inspektionen ingriper mot de företag som inte följer konsumentkreditlagen, så som *Sparbankernas Riksförbund* anför.

Flera remissinstanser lyfter behovet av att regleringen ser likadan ut för samtliga företag som agerar på konsumtionskreditmarknaden och att Konsumentverket och Finansinspektionen därför bör samordna sina allmänna råd. Även Finansinspektionen tycker att det är viktigt att regleringen för olika företagstyper ligger i linje med varandra. Inspektionen har därför en kontinuerlig dialog med Konsumentverket om detta.

¹³ För resonemang om bemyndigande på området, se prop. 2017/18:137 s. 37 ff.

När det gäller *BUS* synpunkter om att regler som motsvarar delar av det norska regelverket bör införas konstaterar Finansinspektionen att regleringsmöjligheterna ser olika ut i Norge och Sverige och att utrymmet för att införa sådana regler därför är begränsat.

1.5 De allmänna rådens förhållande till EBA:s riktlinjer

Som nämns i avsnitt 1.2 har EBA utfärdat riktlinjer om kreditgivning och övervakning. Riktlinjerna har såväl ett stabilitets- som ett konsumentskyddsperspektiv. I de konsumentskyddande delarna utgör konsumentkreditdirektivet och bolånedirektivet basen för riktlinjerna. Eftersom dessa direktiv också ligger till grund för stora delar av regleringen i konsumentkreditlagen har EBA:s riktlinjer och Finansinspektionens allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden i stor utsträckning samma bas. Det gör att EBA:s riktlinjer och de allmänna råden – såväl de nuvarande som de nya – delvis berör samma områden. Det gäller särskilt i de delar som avser kreditprövning.

Finansinspektionens uppfattning är att riktlinjer från EBA, i likhet med riktlinjer från övriga europeiska tillsynsmyndigheter¹⁴ (tillsynsmyndigheterna benämns gemensamt Esor), som riktar sig till behöriga myndigheter eller finansmarknadens aktörer är att jämställa med svenska allmänna råd.¹⁵ Det beror på att det av förordningarna som inrättar Esorna (Esa-förordningarna) framgår att behöriga myndigheter eller finansmarknadsaktörer direkt på grund av förordningarna med alla tillgängliga medel ska söka följa Esornas riktlinjer.¹⁶ Finansinspektionen utfärdar därför i allmänhet inte några egna allmänna råd på samma område. Något rättsligt hinder mot att göra det finns dock inte. I vissa fall har inspektionen, när bemyndiganden funnits, valt att omarbeta Esa-riktlinjer till föreskrifter.

En viktig del i arbetet med att skapa ett högt skydd för konsumenter är att ge företagen vägledning om hur konsumentkreditlagens bestämmelser bör tolkas utifrån de förutsättningar som gäller på den svenska marknaden. Även om EBA:s riktlinjer fyller en viktig funktion vid uttolkningen av dessa regler, har

¹⁴ EBA, Eiopa och Esma.

¹⁵ Finansinspektionens promemoria Genomförande av de europeiska tillsynsmyndigheternas riktlinjer och rekommendationer, diarienummer 12-12289, daterad 8 februari 2013.

¹⁶ Se artikel 16 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1093/2010 av den 24 november 2010 om inrättande av en europeisk tillsynsmyndighet (Europeiska bankmyndigheten), om ändring av beslut nr 716/2009/EG och om upphävande av kommissionens beslut 2009/78/EG, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1094/2010 av den 24 november 2010 om inrättande av en europeisk tillsynsmyndighet (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten), om ändring av beslut nr 716/2009/EG och om upphävande av kommissionens beslut 2009/79/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1095/2010 av den 24 november 2010 om inrättande av en europeisk tillsynsmyndighet (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten), om ändring av beslut nr 716/2009/EG och om upphävande av kommissionens beslut 2009/77/EG.

riktlinjerna, som nämns ovan, sin grund i flera olika rättsakter med varierande perspektiv. Vidare är de delvis allmänt hållna och beaktar inte de varierande förutsättningarna i olika medlemsstater exempelvis när det gäller tillgång till externa källor och offentliga register. Därför anser Finansinspektionen att det är motiverat att även fortsättningsvis ha allmänna råd som återspeglar de svenska förhållandena, och detta även i de delar som omfattas av tillämpningsområdet för EBA:s riktlinjer.

I arbetet med att ta fram de nya allmänna råden har Finansinspektionen tagit hänsyn till EBA:s riktlinjer. I avsnitten nedan tydliggörs i vilken utsträckning inspektionen bedömer att de allmänna råden motsvarar riktlinjerna. Det innebär att ett företag som följer råden i dessa delar även följer EBA:s motsvarande riktlinjer.

2 Motivering och överväganden

Finansinspektionen lämnar allmänna råd som är nya eller förändrade i sak för tillämpningen av 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen. Övriga delar av de nuvarande allmänna råden förs i huvudsak över till de nya råden oförändrade i sak, men med vissa mindre språkliga justeringar. Med anledning av de nya allmänna råden görs även en följdändring i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2015:1) om information om ränta på bostadskrediter.

I avsnitten nedan redogörs för inspektionens ställningstaganden och skäl, dock endast i de delar som de nya allmänna råden skiljer sig från de nuvarande råden eller där remissinstanserna har lämnat synpunkter. Respektive avsnitt inleds med en redogörelse för relevanta delar av gällande rätt. Avsikten med det är att underlätta förståelsen för de rättsliga utgångspunkterna för de nya allmänna råden.

När det gäller de delar som förs över oförändrade i sak, hänvisas till Finansinspektionens beslutspromemoria från den 16 juni 2014 i ärendet med diarienummer 14-1394 och Finansinspektionens beslutspromemoria från den 6 oktober 2011 i ärendet med diarienummer 10-4628.

När det i det följande redogörs för vad som bör gälla i förhållande till en konsument/kredittagare saknar det betydelse om han eller hon är huvudlåntagare eller medlåntagare, om inte annat uttryckligen anges.

2.1 Tillämpningsområde, definitioner och proportionalitet

Finansinspektionens ställningstagande: De nya allmänna rådets tillämpningsområde är detsamma som för de nuvarande allmänna råden. Det görs inte någon ändring i hur rådets tillämpningsområde formuleras. De nya allmänna råden ska inte innehålla någon definition av begreppet bostadskredit. De ska inte heller innehålla några särskilda råd om proportionalitet.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: *DLA* anser att de allmänna rådens tillämpningsområde bör förtydligas så att det i stället för "företag under Finansinspektionens tillsyn" anges vilka typer av institut som omfattas av råden.

Svenska Bankföreningen och *Finansbolagens förening* anför att begreppet konsumtionskredit är missvisande och inte heller är definierat i konsumentkreditlagen. Vidare framhåller remissinstanserna att konsumentkreditlagen även reglerar andra typer av krediter än konsumtionskrediter, såsom exempelvis kredit för finansiering av finansiella instrument (värdepapperskrediter). Även om exempelvis 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen ska tillämpas på en värdepapperskredit bör det, enligt remissinstanserna, inte göras i ljuset av att det är en konsumtionskredit, vilket Finansinspektionens nuvarande terminologi antyder. Remissinstanserna har inte haft några synpunkter på förslaget om att de nya råden inte ska innehålla någon definition av bostadskredit.

Advokatsamfundet har anført att en generell proportionalitetsprincip, åtminstone motsvarande den som anges i punkten 16 i EBA:s riktlinjer, bör införas i de allmänna råden.

Finansinspektionens skäl: Finansinspektionens nuvarande allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden gäller för samtliga företag under inspektionens tillsyn som tillhandahåller krediter till konsumenter, med undantag för företag som driver verksamhet med tillstånd enligt lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter. Det innebär att ett stort antal företag berörs, i dagsläget bland annat banker, kreditmarknadsföretag, bostadskreditsinstitut, betaltjänstföretag, värdepappersbolag samt institut för elektroniska pengar och registrerade utgivare.

De nya allmänna råden har samma tillämpningsområde som de nuvarande råden. Sedan de nuvarande råden beslutades har det dock införts en definition av bostadskredit i 2 § konsumentkreditlagen. Begreppet bör därför inte längre definieras i Finansinspektionens allmänna råd. Definitionen i 1 kap. i de nuvarande allmänna råden, som skiljer sig från lagens definition, bör således inte föras över till de nya råden. Det innebär att 3 och 4 kap. i de nya allmänna råden ska tillämpas på alla krediter som omfattas av definitionen bostadskredit i 2 § konsumentkreditlagen. Fler krediter omfattas därmed av 3 och 4 kap. jämfört med tidigare.

Finansinspektionen har förståelse för *DLA*:s synpunkt om behovet av att tillämpningsområdet formuleras tydligare. Eftersom översynen inte omfattar samtliga delar av de allmänna råden är det dock inte lämpligt att inom ramen för denna översyn ändra formuleringen om tillämpningsområdet. Den är därför oförändrad jämfört med nuvarande allmänna råd.

Vad gäller *Svenska Bankföreningens* och *Finansbolagens förenings* invändningar mot benämningen konsumtionskredit har Finansinspektionen i avsnitt 1.1 förtydligt att beteckningen i denna promemoria används som ett samlingsnamn på alla krediter till konsument som inte är en bostadskredit. Tanken är främst att tydliggöra översynens avgränsning och att informera om i vilken utsträckning de allmänna råden kan ses som heltäckande i förhållande till EBA:s riktlinjer.

Vid all rättstillämpning gäller en proportionalitetsprincip, det följer av såväl EU-rätten som svensk rätt. Proportionalitetsprincipen gäller både vid utformningen och vid tillämpningen av olika typer av regler. Vid utformningen av de allmänna råden har Finansinspektionen tagit hänsyn till såväl den generella proportionalitetsprincipen som följer av EU-rätten och svensk förvaltningsrätt, som de mer specifika proportionalitetsriktlinjerna som framgår av punkterna 16 och 17 i EBA:s riktlinjer. Inspektionen har även beaktat de inslag av proportionalitet som finns i den konsumenträttsliga regleringen (mer om det i avsnitt 2.3, där kreditgivarens utrymme att göra en skönsmässig bedömning i kreditprövningen behandlas).

Till skillnad från *Advokatsamfundet* ser Finansinspektionen inte något behov av att införa särskilda råd om proportionalitet som motsvarar det som anges i punkten 16 i EBA:s riktlinjer.

Av punkten 16 i EBA:s riktlinjer framgår att för att säkerställa en proportionerlig tillämpning av riktlinjerna bör vissa kriterier beaktas. I fyra punkter (a–d) återges därefter vilka kriterier som bör beaktas i de olika avsnitten i riktlinjerna. När det gäller avsnitt 5 om förfaranden vid kreditgivning anges i punkt 16 b att kreditfacilitetens storlek, art och komplexitet bör beaktas men utan att det påverkar tillämpningen av artiklarna 18 (kreditprövning) och 20 (rapportering och kontroll av information om konsumenter) i bolånedirektivet och artikel 8 (skyldighet att bedöma konsumentens kreditvärdighet) i konsumentkreditdirektivet. Punkten 16 i riktlinjerna måste läsas tillsammans med punkten 17. I den senare nämnda punkten anges att när det gäller utlåning till konsumenter bör instituten och kreditgivarna se till att tillämpningen av punkt 16 inte skadar målen om konsumentskydd, i enlighet med konsumentkreditdirektivet, bolånedirektivet och vad som vidare anges i dessa riktlinjer, särskilt i avsnitt 5.1 samt avsnitten 5.2.1–5.2.4 (de uppräknade avsnitten behandlar kreditgivning till konsumenter och bildar – i de delar de inte avser bostadskrediter – utgångspunkt för de nya allmänna råden om kreditprövning).

Givet de inskränkningar som görs i punkterna 16 och 17 i EBA:s riktlinjer med hänsyn till konsumentskyddet, ser Finansinspektionen inte att det skulle tillföra något att införa ett särskilt råd som motsvarar det som anges i punkten 16 i riktlinjerna. Som nämns ovan har dock inspektionen tagit hänsyn till det som anges i denna punkt i riktlinjerna när de allmänna råden utformats och

proportionalitetsprincipen ska, som vid alla annan rättstillämpning, beaktas även när råden tillämpas.

2.1.1 Bostadskrediter

Svenska Bankföreningen och *Finansbolagens förening* framför ett önskemål om att Finansinspektionen tar fram allmänna råd som i sin helhet, inklusive råden om bostadskrediter, är heltäckande i förhållande till EBA:s riktlinjer. Om det inte är möjligt, efterfrågar remissinstanserna ett förtydligande av hur de allmänna råden förhåller sig till de delar av EBA:s riktlinjer som avser bostadskrediter.

Finansinspektionen har förståelse för remissinstansernas önskemål om att de allmänna råden ska göras heltäckande för alla typer av krediter och att det alltså även i fråga om bostadskrediter ska räcka att följa de allmänna råden. Som nämns i avsnitt 1.1 har inspektionen dock valt att inrikta översynen på konsumtionskrediter. Med hänsyn till detta finns det inte möjlighet att tillgodose remissinstansernas önskemål inom ramen för den här översynen.

I enlighet med vad Svenska Bankföreningen och Finansbolagens förening föreslår ändrar dock inspektionen rubriken till 3 kap. så att den lyder ”Särskilt om bostadskrediter”. Detta för att undvika missuppfattningen att kapitel 2 om kreditgivning inte gäller för bostadskrediter.

2.2 God kreditgivningssed

I de nya allmänna råden förs det in vissa särskilda råd med koppling till 6 § konsumentkreditlagen om god kreditgivningssed. Råden är nya och saknar därför motsvarigheter i de nuvarande allmänna råden. Dessa råd har inte heller några direkta motsvarigheter i EBA:s riktlinjer.

2.2.1 Gällande rätt

I 6 § konsumentkreditlagen finns bestämmelser om god kreditgivningssed. Enligt bestämmelserna ska näringsidkaren i sitt förhållande till konsumenten iaktta god kreditgivningssed. Näringsidkaren ska därvid bland annat ta till vara konsumentens intressen med tillbörlig omsorg och ge de förklaringar som han eller hon behöver.

Vad som avses med god kreditgivningssed utvecklas närmare i förarbetena till lagen.¹⁷ Där anges att bestämmelserna markerar kreditgivarens ansvar samt att de ska utgöra en grundval för lagens mer konkreta regler och en utfyllande norm för tolkning när det gäller kraven på kreditgivarens handlande i situationer som inte närmare har reglerats i lagen eller i avtalet mellan parterna. Vidare anges att kreditgivarens skyldighet att handla omdömesgillt och ansvarsfullt mot konsumenten gäller både inför ett kreditavtal och under tiden som avtalet gäller. Det framgår även av förarbetena att kreditgivaren måste

¹⁷ Prop. 2009/10:242 s. 52 f. och 90 f. samt prop. 1991/92:83 s. 32 f. och 106 f.

agera med utgångspunkt från att kreditavtal ofta har stor betydelse för kundens ekonomiska förhållanden och därför är känsligare från konsumentens synpunkt än de flesta andra avtal.

Det anges särskilt i förarbetena att kreditgivaren ska ge konsumenten de förklaringar som han eller hon behöver för att kunna avgöra om det aktuella kreditavtalet passar hans eller hennes behov och ekonomiska situation. Konsumenten kan behöva förklaringar exempelvis för att kunna välja mellan olika slag av krediter eller för att kunna beräkna alla kostnader för krediten. Det som krävs för att kreditgivaren ska anses ha fullgjort sin skyldighet är, enligt förarbetena, att kreditgivaren ger samtliga förklaringar som just den aktuella konsumenten behöver. Förklaringarna måste alltså anpassas utifrån konsumentens behov i det enskilda fallet. Vidare anges i förarbetena att det finns anledning att ställa kraven på förklaringar högre vid vissa typer av krediter, till exempel krediter som innebär särskilt stora risker för skuldsättningsproblem och krediter som har en konstruktion som är svår för konsumenter att förstå. Vid sådana krediter ska näringsidkaren utgå från att konsumenten normalt har behov av utförliga förklaringar. Det kan innebära att det måste finnas möjlighet för konsumenten att muntligen ställa frågor till, och utan dröjsmål få dessa besvarade av, en på området särskilt insatt person.¹⁸

Av förarbetena framgår också att kravet på god kreditgivningssed inrymmer en skyldighet för kreditgivaren att anstränga sig för att kontrollera att konsumenten har förstått viktiga delar av avtalet.¹⁹ Vidare tydliggörs att om det av omständigheterna skulle framgå att krediten är ofördelaktig för konsumenten, får det anses följa av god kreditgivningssed att kreditgivaren bör avråda konsumenten från att ta krediten. Detsamma anges gälla om konsumenten efterfrågar kreditgivarens syn på saken och det vid en genomgång visar sig att krediten är ofördelaktig för konsumenten. Det anges dock uttryckligen att det inte finns något absolut krav på näringsidkaren att avråda konsumenten från att ta en kredit som inte kan anses vara till rimlig nytta för konsumenten. Det finns alltså inte någon generell rådgivningsplikt för kreditgivaren.²⁰

Enligt förarbetena får begreppet god kreditgivningssed sitt innehåll till stor del genom de etiska regler som branschföreträdare och tillsynsmyndigheter har kommit överens om.²¹ Vidare framgår av förarbetena att uttalanden av tillsynsmyndigheterna kan ge vägledning vid begreppets tolkning.

¹⁸ Prop. 2009/10:242 s. 91.

¹⁹ Prop. 2009/10:242 s. 53.

²⁰ Prop. 2009/10:242 s. 91.

²¹ Prop. 1991/92:83 s. 34.

2.2.2 Nya allmänna råd om god kreditgivningssed

Finansinspektionens ställningstagande: En kreditgivare som tillhandahåller en kredit till en konsument bör, både inför att ett kreditavtal ingås och under tiden som avtalet gäller, utgå från den enskilda konsumentens behov och förutsättningar.

Det innebär bland annat att kreditgivaren bör

- avråda konsumenten från att ta en kredit om det av omständigheterna i det enskilda fallet framgår att krediten är ofördelaktig för konsumenten, till exempel med hänsyn till typen av kredit eller kreditens återbetalningstid, och
- ta hänsyn till konsumentens förutsättningar att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Vad gäller den första strecksatsen i de allmänna råden invänder *Svenska Bankföreningen, Finansbolagens förening* och *Näringslivets regelnämnd* att skyldigheten att avråda är en ren undantagsregel som inte närmare har definierats i lagens förarbeten. Remissinstanserna menar att de exempel som Finansinspektionen tar upp kan uppfattas som absoluta krav och att det är olämpligt att ange enskilda faktorer som kan ha betydelse för om en avrådan bör ske eller inte. Enligt remissinstanserna kan inspektionens exempel och skrivningar riskera att få snedvridande effekter på konkurrensen på marknaden. Vidare framhåller remissinstanserna att det finns skrivningar i remisspromemorian som antyder att kreditgivaren har en rådgivningsskyldighet.

Sparbankernas Riksförbund anser att det saknas stöd i lagen för att meddela allmänna råd om att kreditgivaren bör avråda konsumenten från en ofördelaktig kredit och att en sådan regel därtill är förenad med tillämpningsproblem. Enligt remissinstansen bör regeln om en allmän skyldighet att avråda från krediter tas bort eller ersättas med en detaljerad och uttömmande uppräkningslista av situationer som bör medföra avrådan.

KTH ställer sig frågande till hur förslaget om avrådan ska fungera i praktiken när kreditgivaren inte har en personlig interaktion med konsumenten och inte behöver hämta in uppgifter direkt från konsumenten.

Vad gäller den andra strecksatsen anser *Svenska Bankföreningen, Finansbolagens förening* och *Svensk Handel* att allmänna råd som utgår från att kreditgivaren ska ta hänsyn till individens förmåga att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut varken är lagliga eller lämpliga med hänsyn till de etiska problem som sådana bedömningar skulle innefatta samt att insamling av känsliga personuppgifter skulle behövas. Vidare påpekar *Svenska Bankföreningen* och *Finansbolagens förening* att det är oklart hur de allmänna

råden ska tillämpas på individnivå eftersom råden utgår från den enskilda konsumentens perspektiv medan remisspromemorian behandlar ekonomiskt utsatta grupper. Svensk Handel lyfter att butikspersonal i samband med att konsumenten ansöker om en kredit i en butik inte har någon möjlighet att bedöma konsumenters individuella förutsättningar att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut med mindre än att konsumenten själv tar upp frågan.

Sparbankernas Riksförbund framhåller att det aldrig kan bli fråga om någon djupare analys av den kreditsökandens förutsättningar i detta avseende, varför regeln inte bör förstås på annat än att kreditgivaren behöver förvissa sig om att den kreditsökande är införstådd med kreditåtagandets innebörd.

KTH ifrågasätter hur kreditgivaren ska kunna ta hänsyn till konsumentens förutsättningar att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut när det är frågan om en elektronisk ansökan.

BUS framhåller att remissinstansen ser ett stort behov bland konsumenter när det gäller pedagogik och bra information inför privatekonomiska val. Enligt remissinstansens erfarenhet är det ofta inte tillräckligt med enbart skriftlig information.

Finansinspektionens skäl: Ett högt konsumentskydd på konsumentkreditmarknaden förutsätter till att börja med att konsumenterna ges tillräcklig information, både inför ett kreditavtal och under tiden som avtalet gäller. Informationen behövs för att konsumenterna ska kunna utvärdera olika kreditprodukter och fatta välavvägda beslut. Även med sådan information tillgänglig kommer dock en konsument generellt att befinna sig i ett underläge gentemot kreditgivaren. Ett högt konsumentskydd kräver därför också att kreditgivaren inte utnyttjar detta underläge till skada för konsumenten. Bestämmelserna i 6 § konsumentkreditlagen, där det bland annat framgår att kreditgivaren ska ta till vara konsumentens intressen med tillbörlig omsorg och ge de förklaringar som han eller hon behöver, verkar för att utjämna konsumenternas underläge. Som ovan nämns får begreppet god kreditgivningssed, som enligt förarbetena är generellt tillämplig i kreditgivningen, sitt innehåll till stor del genom de etiska regler som branschföreträdare och tillsynsmyndigheter har kommit överens om. Vidare framgår av förarbetena att uttalanden av tillsynsmyndigheterna kan ge vägledning vid begreppets tolkning.

I de allmänna råden förtydligas att kreditgivare som tillhandahåller krediter till konsumenter bör, både inför att ett kreditavtal ingås och under tiden som avtalet gäller, utgå från den enskilda konsumentens behov och förutsättningar.

För att åskådliggöra vad som menas med detta lämnas i två strecksatser vägledning om hur kreditgivaren bör agera.

Den första strecksatsen tar sikte på det faktum att det kan vara svårt för en konsument att avgöra om en kredittyp är ofördelaktig för hans eller hennes behov. Även om kreditgivaren inte har en skyldighet att lämna råd till konsumenten får det, som regeringen konstaterat i lagens förarbeten, anses följa av regeln om god kreditgivningssed att kreditgivaren bör avråda konsumenten från att ta en kredit, om det av omständigheterna skulle framgå att krediten är ofördelaktig för konsumenten. Med hänsyn till den senaste tidens utveckling på marknaden för konsumtionskrediter ser Finansinspektionen ett behov av att påminna om regelns innebörd i detta avseende. Vidare anser inspektionen, till skillnad från *Svenska Bankföreningen*, *Finansbolagens förening* och *Näringslivets regelnämnd*, att det även finns ett behov av att i viss mån ge exempel på när en avrådan kan bli aktuell. Finansinspektionen har dock inte som ambition att göra en detaljerad och uttömmande uppräkningslista av sådana situationer, så som *Sparbankernas Riksförbund* föreslår. Skälet till detta är att det finns många olika faktorer och situationer som kan behöva beaktas av kreditgivaren i det enskilda fallet, och att det inte är möjligt att på förhand fastställa dessa. I de allmänna råden ger Finansinspektionen i stället, i vägledande syfte, två exempel på faktorer – typ av kredit och återbetalningstid – som kreditgivaren kan behöva ta hänsyn till. Nedan utvecklas exemplen något för att ge företagen ytterligare vägledning.

När det gäller *typen av kredit* kan det exempelvis, med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, vara ofördelaktigt för en konsument att finansiera en produkt med en blancokredit om produkten i stället kan finansieras med en kredit som är förenad med en säkerhet.

När det gäller *återbetalningstiden* kan det exempelvis vara svårt för konsumenten att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av en kredit med en lång återbetalningstid, samtidigt som totalkostnaden för krediten kan bli hög. Det kan till exempel sällan anses ligga i en konsuments intresse att ha kvar en kredit som är kopplad till en tillgång som sedan en längre tid är förbrukad, såsom en kredit som använts för att köpa ett fordon efter att fordonet är uttjänt. Detta kan även jämföras med de särskilda råd som redan enligt de nuvarande allmänna råden gäller för kreditköp, där det anges att återbetalningstidens längd inte bör överstiga den livslängd som föremålet för krediten bedöms ha och att det belopp som ska erläggas vid varje betalningstillfälle bör uppgå till en sådan storlek att den amortering som görs av krediten är skälig över återbetalningstiden. Sammanfattningsvis kan därför en omotiverat lång återbetalningstid vara en sådan omständighet som gör att det finns skäl att avråda konsumenten från att ta krediten.

Det förekommer också att konsumenter ansöker om nya krediter för att lösa gamla krediter. Om en konsument upprepade gånger löser befintliga annuitetslån efter kort tid och ersätter dem med nya annuitetslån med längre löptider betalar konsumenten mycket i ränta och amorterar lite i början av de olika krediternas löptider. Totalkostnaden för krediterna blir vid ett sådant förfarande hög. Med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet kan det

vara så att kreditgivaren bör avråda konsumenten från att ta en ny kredit om de ekonomiska effekterna av sådana upprepade omläggningar skulle bli ofördelaktiga för konsumenten.

Med hänsyn till remissinstansernas synpunkter finns det skäl att betona att exemplen i de allmänna råden och i beslutspromemorian inte ska uppfattas som att kreditgivaren alltid behöver avråda i dessa situationer. Bedömningen måste alltid utgå från omständigheterna i det enskilda fallet. Avsikten med råden är som ovan nämns, att påminna företagen om att god kreditgivningssed inrymmer ett ansvar för kreditgivaren att under vissa förutsättningar avråda konsumenten från att ta en kredit samt att ge företagen viss vägledning. Finansinspektionen delar alltså inte Sparbankernas Riksförbunds synpunkter att råden om avrådan saknar stöd i lagen och att de skulle leda till tillämpningsproblem. Vidare finns det skäl att betona att Finansinspektionen inte menar att kreditgivaren har en rådgivningsskyldighet eller att kreditgivaren bör avråda från en kredit enbart för att det finns mer förmånliga krediter på marknaden. Som ovan nämns tar de allmänna råden sikte på situationer där det, med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, framgår för kreditgivaren att krediten är ofördelaktig för konsumenten.

Det bör också noteras att en avrådan inte är samma sak som avslag. Om konsumenten bedöms ha betalningsförmåga bestämmer konsumenten i slutänden själv hur han eller hon vill använda sina ekonomiska resurser och vilka ekonomiska risker som ska tas. Om kreditgivaren i stället bedömer att betalningsförmåga saknas, ska kreditgivaren avslå kreditansökan och alltså inte avråda konsumenten från att ta krediten (se 12 § konsumentkreditlagen).

Den andra strecksatsen tar sikte på att konsumenter kan ha olika förutsättningar att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut. Exempelvis framgår av den hushållsundersökning som Finansinspektionen lät genomföra hösten 2020 att cirka 10–20 procent av konsumenterna inte klarar att svara rätt på frågor om ränta, inflation och finansiell risk.²² Av bestämmelsen om god kreditgivningssed i 6 § konsumentkreditlagen följer att det finns ett krav på att kreditgivaren ger konsumenten de förklaringar som konsumenten behöver för att kunna avgöra om det aktuella kreditavtalet passar hans eller hennes behov och ekonomiska situation samt anpassar den information som ges utifrån konsumentens behov i det enskilda fallet.²³ De allmänna råden innehåller därför en påminnelse om att kreditgivaren bör ta hänsyn till konsumentens förutsättningar att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut. I detta ligger bland annat att kreditgivare bör visa extra hänsyn i förhållande till enskilda individer som kan antas ha särskilda behov av vägledning för att kunna fatta välavvägda finansiella beslut. Som nämns ovan ser Finansinspektionen i insamlad data att kredittagare under 26 år har en förhöjd

²² Finansinspektionen Rapport om hushållens ekonomi 2020.

²³ Prop.2009/10:242 s. 52.

risk att drabbas av betalningsproblem.²⁴ Att konsumenten är ung kan därför vara en sådan omständighet som skulle kunna föranleda att kreditgivaren visar extra hänsyn. Vissa remissinstanser hävdar att det som anges i den andra strecksatsen står i strid med lagen. Finansinspektionen delar inte den uppfattningen utan anser att råden ligger väl i linje med de förarbetsuttalanden som redovisas ovan.

Med hänsyn till remissinstansernas synpunkter om att det är oklart hur de allmänna råden ska tillämpas på individnivå vill Finansinspektionen förtydliga att det är den enskilda konsumentens behov och förutsättningar som styr vilken hänsyn kreditgivaren bör ta.

Som Sparbankernas Riksförbund också påpekar är avsikten med de allmänna råden inte att kreditgivaren i varje enskilt fall måste genomföra en djupare analys eller samla in känsliga personuppgifter för att ta reda på vilken ekonomisk kunskap konsumenten har. I stället bör de allmänna råden förstås som att kreditgivaren bör vara uppmärksam på faktorer som kan påverka konsumentens förutsättningar att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut samt att kreditgivaren bör anpassa sitt agerande därefter.

KTH anför att de nya allmänna råden inte är anpassade till hur kreditgivningen numera går till och att råden inte är teknikneutrala. Finansinspektionen vill därför framhålla att kreditgivaren har en skyldighet att följa god kreditgivningssed, oavsett hur den väljer att distribuera sina krediter till konsumenten och oavsett vilken nivå av automatisering kreditgivaren använder i sin kreditgivningsprocess. Att kreditgivaren i vissa fall bör avråda konsumenten från att ta en kredit och är skyldig att ta hänsyn till konsumentens förutsättningar att ta till sig information och utvärdera finansiella beslut är inte några nya krav som införs genom de allmänna råden. Det framgår tydligt av förarbetena att dessa krav följer av bestämmelserna om god kreditgivningssed.

2.3 Kreditprövning

De nya allmänna råden om kreditprövning är både förändrade i sak och mer utförliga jämfört med de råd som finns i dag. De förs även in under en ny rubrik. Finansinspektionen redogör i avsnitten 2.3.4–2.3.6 för de ändringar som har gjorts.

Liksom de nuvarande råden om kreditprövning bygger de nya råden på både 6 och 12 §§ konsumentkreditlagen. Genom att koppla råden till båda dessa bestämmelser vill inspektionen markera att en kreditgivare bör beakta god kreditgivningssed i samband med kreditprövningen.

²⁴ Se Andersson, M.K. och G. Förster (2021), ”Varför får vissa konsumtionslånetagare betalningsproblem?”, FI-analys 29, Finansinspektionen.

2.3.1 Förhållandet till EBA:s riktlinjer om kreditprövning

Konsumtionskrediter

När det gäller konsumtionskrediter är det Finansinspektionens bedömning att de nya allmänna råden om kreditprövning överensstämmer med EBA:s riktlinjer. Om företagen följer de allmänna råden om kreditprövning kan de därmed även anses följa EBA:s riktlinjer på detta område. För att underlätta jämförelsen med EBA:s riktlinjer görs i de följande avsnitten hänvisningar till relevanta punkter i riktlinjerna.

Bostadskrediter

När det gäller bostadskrediter är de nya allmänna råden inte på samma sätt heltäckande i förhållande till EBA:s riktlinjer. När det gäller dessa krediter behöver företagen därför även ta hänsyn till de delar av EBA:s riktlinjer som särskilt tar sikte på bostadskrediter (se punkterna 102–113 i riktlinjerna).

2.3.2 Gällande rätt

I 12 § konsumentkreditlagen finns bestämmelser om vad som ska iaktas vid kreditprövning. I paragrafen anges att näringsidkaren ska pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtar sig enligt kreditavtalet. Kreditprövningen ska grundas på tillräckliga uppgifter om konsumentens ekonomiska förhållanden. Krediten får beviljas endast om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra sitt åtagande.

Kravet på kreditprövning syftar till att motverka överskuldssättning hos konsumenten.²⁵ Kreditgivaren har ett ansvar för att medverka till att privatpersoner inte skuldsätter sig på ett sätt som är alltför långtgående i förhållande till deras inkomster och övriga ekonomiska förhållanden.²⁶

Vidare framgår av förarbetena att det vid kreditprövningen normalt sett inte ska tas någon hänsyn till om en säkerhet ställs för lånet. Även om uppgifter om värdet på säkerheten visar att den täcker kreditbeloppet och kreditkostnaden, är utgångspunkten fortfarande att kunden ska ha ekonomiska resurser vid sidan av säkerheten för att kunna betala avgifter, räntor och amorteringar i den takt som avtalats.²⁷

²⁵ Prop. 2002/03:139 s. 253. Se även EU-domstolens dom den 27 mars 2014 i mål C-565/12 där syftet med artikel 8 i konsumentkreditdirektivet behandlas.

²⁶ Prop. 2002/03:139 s. 253 och 587.

²⁷ Prop. 2009/10:242 s.100.

Kreditprövningen kan sägas bestå av tre moment. Näringsidkaren måste

- samla in tillräckliga uppgifter om konsumenten,
- utifrån uppgifterna beräkna konsumentens betalningsförmåga, och
- med ledning av den beräkningen avgöra om den sökta krediten ska beviljas eller avslås.²⁸

Tillräckliga uppgifter

I förarbetena till 12 § konsumentkreditlagen står bland annat följande om det första momentet i kreditprövningen.²⁹ Kredittagarens betalningsförmåga ska bedömas genom att kreditgivaren samlar in så många uppgifter om konsumentens ekonomiska situation att det med ledning av dessa med hög grad av säkerhet går att beräkna konsumentens betalningsförmåga för krediten. Kreditgivaren är i allmänhet skyldig att skaffa sig en helhetsbild av konsumentens ekonomiska situation. Uppgifterna ska normalt alltid omfatta konsumentens inkomster och övriga kreditåtaganden. Flera uppgiftskällor kan behöva användas. Uppgifter kan hämtas in från konsumenten, från en kreditupplysning, från en databas som förs av en myndighet, eller från kreditgivarens eget register eller databas. Informationskällorna är delvis överlappande och vilka informationskällor som ska användas vid en viss kreditprövning får avgöras mot kravet på att prövningen ska grundas på tillräckliga uppgifter.

Uttrycket ”tillräckliga uppgifter” i 12 § konsumentkreditlagen är hämtat från konsumentkreditdirektivet. I artikel 8.1 i direktivet anges att kreditgivaren innan avtal ingås ska bedöma kredittagarens kreditvärdighet utifrån tillräckliga uppgifter. Av artikeln framgår också att uppgifterna kan lämnas av konsumenten själv och, när det behövs, hämtas från en relevant databas.

EU-domstolen har i en dom från 2014 prövat vad som avses med tillräckliga uppgifter i konsumentkreditdirektivets mening.³⁰ För att åskådliggöra prövningsramen i målet kan nämnas att frågan som domstolen tog ställning till var om artikel 8.1 i konsumentkreditdirektivet utgör hinder mot att en konsumentens kreditvärdighet bedöms endast utifrån de uppgifter som konsumenten själv har lämnat, utan att dessa uppgifter faktiskt verifieras mot andra uppgifter. I avgörandet uttalar EU-domstolen att direktivet inte på ett uttömmande sätt anger vilka uppgifter som en kreditgivare ska lägga till grund för sin bedömning av konsumentens kreditvärdighet och att direktivet inte heller anger om dessa uppgifter ska verifieras och på vilket sätt. Enligt domstolen ger ordalydelsen i artikel 8.1, jämförd med skäl 26 till direktivet, snarare kreditgivaren ett utrymme för en skönsässig bedömning när det ska avgöras om de tillgängliga uppgifterna är tillräckliga som dokumentation för konsumentens kreditvärdighet och om de måste stämmas av mot andra

²⁸ Prop. 2009/10:242 s. 100.

²⁹ Prop. 2009/10:242 s.100 f.

³⁰ EU-domstolens dom den 18 december 2014 i mål C449/13.

uppgifter. Om uppgifterna är tillräckliga kan, enligt domstolen, variera beroende på omständigheterna vid tidpunkten då kreditavtalet ingås, konsumentens personliga förhållanden och kreditbeloppet.

Hur bestämmelsen i 12 § konsumentkreditlagen om tillräckliga uppgifter ska tolkas och hur den förhåller sig till artikel 8 i konsumentkreditdirektivet har även prövats av Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) i en dom från 2017.³¹ Målet handlade om kreditprövning vid krediter med låga belopp som avsåg kreditgivarens (bolagets) egna produkter och som var av sådant slag att de ingick i konsumentens normala levnadskostnader. I målet prövade HFD bland annat om det förhållandet att bolaget inte hämtade in information direkt från konsumenten i sig innebar att bolagets kreditprövning grundades på otillräckliga uppgifter. Frågan besvarades nekande. I avgörandet hänvisar HFD till den ovan nämnda domen från EU-domstolen och uttalar bland annat att regleringen i konsumentkreditdirektivet, och därmed också 12 § konsumentkreditlagen, innebär att kreditgivaren har ett utrymme att skönmässigt bedöma om de tillgängliga uppgifterna är tillräckliga och om de måste stämmas av mot andra uppgifter. Av detta följer, enligt HFD, att kreditgivaren i varje enskilt fall måste göra en bedömning av om uppgifterna är tillräckliga och att denna bedömning kan variera beroende på bland annat omständigheterna när kreditavtalet ingås och kreditbeloppets storlek.

Beräkning av konsumentens betalningsförmåga

När det gäller det andra momentet i kreditprövningen, beräkningen av konsumentens betalningsförmåga, framgår av 12 § konsumentkreditlagen att kreditgivaren ska pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar som räcker till för att täcka kostnaderna för krediten och återbetalningen. I förarbetena förtydligas att om konsumenten inte har någon inkomst utöver vad han eller hon behöver för sitt uppehälle, till exempel om konsumenten bara har studiemedel, saknas i princip betalningsförmåga för krediten.³² Enligt samma förarbeten kan dock en låneansökan godtas även om konsumenten vid lånetillfället saknar inkomst, om konsumenten kan visa på kommande inkomster, till exempel från feriearbete.

Beviljande eller avslag

Det tredje momentet i kreditprövningen, som framgår av 12 § första stycket tredje meningen konsumentkreditlagen, saknar uttrycklig motsvarighet i konsumentkreditdirektivet. Momentet innebär att kreditgivaren ska avslå en kredit om konsumenten inte bedöms ha ekonomiska förutsättningar att fullgöra kreditavtalet.

2.3.3 Disposition och allmänna utgångspunkter

De allmänna råden om kreditprövning har delats in i tre avsnitt: underlaget för kreditprövningen, kontroll av underlaget och bedömning av konsumentens

³¹ HFD 2017 ref. 64.

³² Prop. 2009/10:242 s.100 f.

betalningsförmåga. Uppdelningen har gjorts utifrån de steg som ofta förekommer i en kreditgivningsprocess.

Innan Finansinspektionen redogör för de allmänna råden och skälen för dessa finns det anledning att särskilt peka på ett par aspekter, som har bäring på flera av de nedanstående avsnitten. Det handlar om kreditgivarens utrymme att göra skönsmässiga bedömningar vid kreditprövningen och det framåtblickande perspektivet vid prövningen.

Utrymme för skönsmässig bedömning

Som nämns ovan i redogörelsen för gällande rätt har kreditgivaren ett utrymme att skönsmässigt bedöma om de tillgängliga uppgifterna är tillräckliga och om uppgifterna måste stämmas av mot andra uppgifter. Bedömningen kan variera beroende på bland annat omständigheterna när kreditavtalet ingås och kreditens storlek. I utformningen av de allmänna råden har Finansinspektionen tagit hänsyn till detta. Se mer om hur det har gjorts i avsnitten om underlaget för kreditprövningen (2.3.4) och kontroll av underlaget (2.3.5).

Framåtblickande perspektiv

Som framgår ovan anges i 12 § konsumentkreditlagen att näringsidkaren ska pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtar sig enligt kreditavtalet. Det innebär att konsumenten ska ha en tillräcklig betalningsförmåga under kreditens löptid. Kreditgivaren behöver därför när den bedömer de olika parametrar som ingår i kreditprövningen, ha ett framåtblickande perspektiv som motsvarar den tidsperiod som avtalats för återbetalning av krediten. Utgångspunkten för bedömningen bör dock i regel vara konsumentens aktuella ekonomiska situation.

2.3.4 Underlaget för kreditprövningen

Finansinspektionens ställningstagande: En kreditgivares bedömning av en konsuments ekonomiska förutsättningar att fullgöra ett kreditavtal bör i regel grundas på uppgifter om

1. konsumentens sysselsättning,
2. konsumentens inkomster, utgifter och skulder, och
3. borgensåtaganden som konsumenten har tecknat.

Bedömningen bör även grundas på uppgifter om syftet med krediten, om krediten är av ett sådant slag att uppgiften om syftet kan ha betydelse för bedömningen.

Om konsumenten är beroende av inkomster från ett eget företag för att kunna återbetala en kredit som han eller hon söker, bör kreditgivaren om det behövs även grunda sin bedömning på uppgifter om företagets ekonomiska utveckling och ställning.

Om konsumenten har en sysselsättning som innebär att inkomsten är oregelbunden, bör kreditgivaren i regel även grunda bedömningen på uppgifter om konsumentens tidigare inkomster och var dessa inkomster kommer ifrån.

Kreditgivaren bör hämta in de uppgifter som bedömningen grundas på från ändamålsenliga källor. När uppgifterna hämtas in från konsumenten bör kreditgivaren på ett tydligt sätt upplysa konsumenten om vikten av att lämna korrekta och aktuella uppgifter.

Remisspromemorian: Förslaget hade i huvudsak samma innehåll. I förslaget angavs dock att uppgifterna ofta behöver hämtas in från konsumenten.

Remissinstanserna: Vad gäller underlaget för kreditprövningen anser *Svenska Bankföreningen*, *Finansbolagens förening* och *Näringslivets regelnämnd* att det, med hänsyn till konsumentkreditdirektivet, konsumentkreditlagen och praxis som uttolkar den skönsmässiga bedömningen av vilka uppgifter som bör ligga till grund för kreditprövningen, saknas grund för allmänna råd som anger att vissa uppgifter i regel bör hämtas in.

Svenska Bankföreningen och Finansbolagens förening anser vidare att ett heltäckande och aktuellt skuldregister är en mer effektiv åtgärd för att motverka överskuldssättning än att hämta in mer aggregerad information från konsumenten.

Sparbankernas Riksförbund ifrågasätter behovet av de allmänna råden i denna del. Remissinstansen menar att stora delar av det som anges i råden sammanfaller med det som gäller enligt annan reglering och följer av god praxis.

Advokatsamfundet anför att det som i första hand bör vara avgörande för bedömningen av vilken information som bör inhämtas och varifrån informationen bör hämtas, är vilken information som empiriskt har visat sig vara relevant för bedömningen av kredittagarens framtida betalningsförmåga. Även typen av kredit kan vara av betydelse för vilken information som bör hämtas in. Eftersom kreditprövningen är en prognos är det inte förhållandena vid tidpunkten då krediten ges utan förhållandena vid tidpunkten då krediten ska betalas som är relevanta. Advokatsamfundet anför vidare att relevant information ibland kan inhämtas från konsumenten själv, men att information från andra källor och interna beprövade beräkningsmetoder, så kallade scoringmodeller, i allmänhet har visat sig vara betydligt lämpligare källor för beslut än information från konsumenten.

UC efterfrågar ett förtydligande av hur kontoinformationstjänster bör och får användas i kreditprövningssammanhang.

Vad gäller vilka uppgifter som bör hämtas in påpekar Svenska Bankföreningen och Finansbolagens förening att förslaget innebär att kreditgivare även bör hämta in information om sådana kostnader som ingår i de schablonkostnader

som kreditgivare använder sig av i dag. Remissinstanserna anser att det måste vara möjligt för kreditgivaren att beakta konsumentens utgifter genom en generös kalkylränta som används som en buffert.

Swedish Fintech Association ifrågasätter varför borgensåtaganden ska inkluderas i listan över vad som i regel bör utgöra underlag för kreditprövning.

BUS anser att det är bra att det i remisspromemorian tas upp att kreditgivaren inför varje kreditprövning bör ta in detaljerad information om varje kredit som konsumenten har. Remissinstansen anser dock att detta även bör skrivas in i de allmänna råden för att tydliggöra detta viktiga moment.

Svenska Bankföreningen och Finansbolagens Förening anser inte att syftet med krediten bör användas för att bedöma konsumentens tillkommande kostnader för en tänkt investering. Kreditgivare använder i första hand schabloner med väl tilltagna marginaler som tar höjd för förändringar i utgifterna. Remissinstanserna anför att ett råd som innebär att syftet ska ge information om framtida kostnader förutsätter mer vägledning om vilka syften eller investeringar som Finansinspektionen avser och vilka kostnader som i så fall bör beaktas.

Swedish Fintech Association rekommenderar att kravet på att hämta in uppgifter om syftet med krediten tas bort. Remissinstansen menar att det får anses vara ett opåkallat intrång i den privata sfären att mer ingående efterfråga vad krediten ska användas till, men att det kan vara relevant att inhämta uppgifter om syftet när det gäller bostadskrediter eller kredit mot säkerhet. Remissinstansen anser också att det är oklart varför det skulle vara mer relevant att efterfråga syfte för blancokrediter än för revolverande krediter³³. Vidare anser remissinstansen att förslaget att utvärdera syftet i förhållande till eventuella tillkommande kostnader för konsumenten saknar teknikneutralitet eftersom det i praktiken förutsätter ett personligt möte med konsumenten.

UC ser gärna att Finansinspektionen förtydligar när information om syftet med en kredit bör hämtas in, verifieras och hanteras av kreditgivaren.

Vad gäller hur uppgifter bör hämtas in anser Advokatsamfundet, Finansbolagens förening, Näringslivets regelnämnd, Svenska Bankföreningen och Swedish Fintech Association att råden som anger att uppgifter ofta behöver hämtas in från konsumenten inte är förenliga med gällande rätt.

Näringslivets regelnämnd anser att råden om att uppgifter ofta behöver hämtas in från konsumenten kan tolkas som en överimplementering med hänsyn till att det i Sverige finns en mycket god tillgång på tillförlitliga data, som när den

³³ Med *revolverande* krediter avses krediter med ett visst beviljat kreditutrymme som kan utnyttjas fritt så länge kredittagaren håller sig inom det beviljade utrymme. Det behöver inte innebära krav på regelbundna återbetalningar men när kredittagaren betalar av nyttjad kredit ökar det tillgängliga kreditutrymme för kredittagaren.

används på ett evidensbaserat sätt visat sig ge mycket god prediktion och låga kreditförluster. Det följer även av gällande praxis att det kan vara fullt tillräckligt att uppgifter hämtas in från register. Skälen till och konsekvenserna av att Finansinspektionen betonar att uppgifter ofta behöver inhämtas från konsumenten behöver klargöras och beskrivas i konsekvensutredningen.

Swedish Fintech Association anför att behovet av att inhämta information direkt från kund bör bedömas utifrån vilken typ av kredit som ges (storlek, längd, kostnad m.m.) samt i vilken kontext som krediten tas. Enligt remissinstansen är de allmänna råden inte helt teknikneutrala.

Svenska Bankföreningen och Finansbolagens förening anser att allmänna råd som innebär att uppgifter ofta ska inhämtas från konsumenten själv i samband med kreditprövningen skulle påverka träffsäkerheten negativt jämfört med om bedömningen i stället baseras på andra mer tillförlitliga uppgifter om inkomster och skulder från register och offentliga källor samt schabloner för utgifter. Remissinstansen anser också att det är oklart vad ”ofta” syftar på i detta sammanhang.

UC är positiv till att viss information hämtas in direkt från konsumenten, men anser att det, framför allt för mindre och standardiserade krediter, bör vara tillräckligt att inhämta information från andra ändamålsenliga källor för att pröva återbetalningsförmågan. Om information från en sådan källa påvisar en svag återbetalningsförmåga eller andra osäkerheter bör informationen kompletteras med information som inhämtas direkt från konsumenten. UC ser gärna att Finansinspektionen förtydligar vilka situationer som innebär att uppgifter behöver hämtas in från konsumenten för att kreditgivaren ska kunna leva upp till sina förpliktelser enligt konsumentkreditlagen.

Finansinspektionens skäl: Det första avsnittet av de allmänna råden om kreditprövning avser underlaget för kreditprövningen. I avsnittet anges vilka uppgifter som kreditgivaren i regel bör grunda bedömningen av konsumentens ekonomiska förutsättningar att fullgöra ett kreditavtal på och hur dessa uppgifter bör hämtas in.

I sin tillsyn har Finansinspektionen noterat att information som kan vara relevant för kreditprövningen inte alltid används, trots att företagen har kännedom om den. För att underlaget för kreditprövningen ska vara så rättvisande som möjligt bör kreditgivaren använda all tillgänglig information som är relevant. Det finns därför skäl att betona att uttrycket ”grunda på” innebär att uppgifterna inte bara bör finnas tillgängliga för kreditgivaren, utan att uppgifterna också bör användas i bedömningen av konsumentens betalningsförmåga.

Uppräkningen i de allmänna råden av vilka uppgifter som i regel bör ingå i underlaget för kreditprövningen är inte uttömmande. Som framgår ovan, och som påpekas av bland andra *Advokatsamfundet*, är det ytterst omständigheterna i det enskilda fallet som är avgörande för vilka uppgifter som behöver hämtas

in. Det kan medföra att även andra uppgifter än de som anges i de allmänna råden bör hämtas in för att underlaget ska anses tillräckligt. Ett exempel på när det kan bli aktuellt är när det är fråga om en, ur den enskilda konsumentens perspektiv, större kredit. Likaså kan omständigheterna i det enskilda fallet, till exempel om det är fråga om en mindre kredit för produkter som kreditgivaren själv tillhandahåller och som är av sådant slag att de ingår i konsumentens normala levnadskostnader, medföra att kreditgivaren inte behöver hämta in samtliga uppräknade uppgifter.³⁴ Kreditgivaren har alltså ett utrymme att skönmässigt bedöma om de tillgängliga uppgifterna är tillräckliga. För att ge företagen vägledning i bedömningen har Finansinspektionen valt att ange vilka uppgifter som *i regel*, det vill säga i normalfallet, bör läggas till grund för bedömningen. Bedömningen av vilka uppgifter som bör räknas upp i råden har gjorts med hänsyn till innehållet i EBA:s riktlinjer. Detsamma gäller användningen av formuleringen *i regel*. EBA har i sina riktlinjer valt att ange att *åtminstone* vissa särskilt listade uppgifter bör finnas tillgängliga och användas i kreditprövningen, se punkten 85. Därutöver har EBA valt att i en bilaga lista ett antal exempel på uppgifter, dataposter och underlag som institut och kreditgivare frivilligt kan använda. Finansinspektionen anser sammantaget, till skillnad från vissa av remissinstanserna, att de allmänna råden inte går utöver det som anges i EBA:s riktlinjer och att råden ligger väl i linje med gällande rätt.

När det gäller Advokatsamfundets synpunkter i relation till frågan om så kallade scoringmodeller konstaterar Finansinspektionen följande.

Av 12 § konsumentkreditlagen framgår att kreditprövningen ska vara framåtblickande. I detta sammanhang fyller en bedömning av den enskilda konsumentens kreditvärdighet en viktig roll. Scoringmodeller skattar sannolikheten för att konsumenten ska fallera. Sådana modeller bygger på olika variabler som var och en för sig kan ha ett högt förklaringsvärde för respektive kreditgivare. Variabler som kan tillmätas stor betydelse i modellerna är skötselhistorik, bostadsort, ålder, fastighetsägande och förekomsten av barn. Dessa icke-ekonomiska variabler kan ges större vikt i modellen än variabler avseende den enskilda konsumentens ekonomiska förhållanden. I de fall kreditprövningen är begränsad till en scoringmodell riskerar alltså bedömningen av den enskilda konsumentens ekonomiska förutsättningar att vara otillräcklig.

Finansinspektionen har analyserat varför vissa kredittagare får betalningsproblem. Analyserna visar att inkomst är en viktig förklaringsfaktor till om kredittagaren har förmåga att betala tillbaka lånet.³⁵ Vidare visar analyserna att ju mer information långivaren tar in, desto lägre är risken för att

³⁴ Se resonemanget i HFD 2017 ref. 64.

³⁵ Se Andersson, M.K. och G. Förster (2021), "Varför får vissa konsumtionslånetagare betalningsproblem?", FI-analys 29, Finansinspektionen.

kredittagaren får betalningsproblem. Det är därför Finansinspektionens uppfattning att kreditgivaren, vid sidan om en beräkning av kundens sannolikhet för att fallera, också kan behöva göra en beräkning utifrån uppgifter om konsumentens ekonomiska förhållanden för att leva upp till lagens krav. Inspektionen håller därför inte med Advokatsamfundet om att enbart scoringmodeller i alla sammanhang skulle ge en tillräckligt god bild av den enskilda konsumentens ekonomiska förutsättningar. Omständigheterna i det enskilda fallet kan dock vara sådana att en bedömning av konsumentens betalningsförmåga med hjälp av en scoringmodell kan vara tillräcklig, förutsatt att den beaktar de uppgifter som bör ingå i underlaget för kreditprövningen.³⁶ I det följande redogörs för respektive kategori av uppgifter som företagen i regel bör grunda kreditprövningen på.

Konsumentens sysselsättning

De flesta konsumenter behöver en inkomstkälla för att kunna återbetala en kredit. Källan till inkomsten kan till exempel vara en anställning hos en arbetsgivare eller en försäkring hos ett försäkringsbolag (exempelvis en pensionsförsäkring). För att kunna bedöma om källan till inkomsten är varaktig och stabil under den sökta kreditens återbetalningstid bör kreditgivaren i regel hämta in uppgift om konsumentens sysselsättning. Det kan handla om konsumentens anställningsform (till exempel tillsvidareanställd eller visstidsanställd) eller, om konsumenten har en annan sysselsättning (exempelvis pensionär eller studerande), vad den består i. Kreditgivaren bör ta hänsyn till att en inkomstkälla kan komma att ändras under en kredits löptid, till exempel om konsumenten har uppnått en sådan ålder att han eller hon kan gå i pension under kreditens återbetalningstid. Motsvarande gäller en ung person om det framkommer att han eller hon kommer att börja studera under kreditens löptid.

Konsumentens inkomster

Som framgår av förarbetena till konsumentkreditlagen är inkomst en uppgift som kreditgivaren normalt alltid bör samla in vid en kreditprövning. Finansinspektionens analyser visar att konsumentens inkomst ger mycket information om han eller hon riskerar att få kommande betalningsproblem.³⁷ Uppgifter om en konsumentens inkomster bör därför ingå i det underlag som ligger till grund för bedömningen av konsumentens ekonomiska förutsättningar. En varaktig, framtida inkomst över en viss nivå är nästan alltid en förutsättning för att en konsument ska kunna återbetala en kredit. Om

³⁶ Se resonemanget i HFD 2017 ref. 64 där en kreditprövning som baserades på användandet av en scoringmodell ansågs tillräcklig givet omständigheterna i det enskilda fallet. Målet handlade om krediter med låga belopp avseende kreditgivarens egna produkter som var av sådant slag att de ingick i konsumentens normala levnadskostnader.

³⁷ Se Andersson, M.K., A. Bergling och M. Üye (2021), "Lån, betalningsproblem och skuld hos Kronofogden", FI-analys 32, Finansinspektionen.

konsumenten inte har någon inkomst utöver till exempel studiemedel eller försörjningsstöd, saknas alltså i princip betalningsförmåga för krediten.

En kreditgivare bör bara ta hänsyn till betydande förväntade inkomstökningar om det finns dokumentation som stödjer att de kommer att inträffa. Rena påståenden om kommande inkomstökningar från konsumenten bör alltså inte anses tillräckligt. Faktorer som kan behöva beaktas när kreditgivaren fastställer vad som kan vara en betydande inkomstökning för en enskild konsument är personens ålder, sysselsättning och historisk inkomstutveckling. Motsvarande anges i punkten 116 i EBA:s riktlinjer.

Konsumentens utgifter

För att en kreditgivare ska kunna göra en relevant beräkning av konsumentens ekonomiska förutsättningar att återbetala en kredit bör i regel uppgifter om konsumentens utgifter ingå i underlaget som ligger till grund för bedömningen. Uppgifterna bör omfatta samtliga utgifter som konsumenten ansvarar för.

En konsuments utgifter kan grovt delas in i tre kategorier: boendekostnader, levnadskostnader och andra kontraktbaserade åtaganden.

Boendekostnader är en stor utgift för hushållen och kan variera mycket beroende på exempelvis bostadsort, typ av boende och bostadens standard. Underlaget för bedömningen bör därför i regel innehålla uppgifter om konsumentens boendekostnader, såsom hyra, bostadsrättsavgift och andra betydande kostnader förenade med boendet. Även uppgifter om konsumentens boendeform bör i regel finnas med i underlaget.

En konsuments levnadskostnader är beroende av många olika faktorer och det kan vara svårt för en konsument att redogöra för alla sådana kostnader. Det kan därför vara rimligt att, i det enskilda fallet, grunda bedömningen på uppgifter från en schablon. Det finns olika schabloner för levnadskostnader och kreditgivaren bör ta hänsyn till att exempelvis Konsumentverkets referensvärden för levnadskostnader³⁸ endast bygger på individuella och hushållsgemensamma kostnader som är nödvändiga för att klara vardagen. De tar därmed inte hänsyn till alla relevanta levnadskostnader, exempelvis ingår inte transportkostnader. Om en kreditgivare vill använda schabloner för att bedöma levnadskostnader, bör den därför använda sådana schabloner som omfattar relevanta kostnader för hushållets konsumtion. Kreditgivaren behöver

³⁸ Exempelvis beräknar Konsumentverket varje år kostnader för en rimlig konsumtion för några av hushållens vanligaste utgiftsområden. Uppgifterna tas bland annat fram för att myndigheten ska lämna underlag för regeringens beslut om riksnormen inom försörjningsstödet samt för att stödja kommunernas budget- och skuldrådgivning. En utgift som inte ingår i kostnadsberäkningarna är boendekostnaden. Beräkningar görs inte heller för tand- och sjukvård, transport, barnomsorg, hemtjänst, semester, hotell/café/restaurangbesök, utbildning, presenter mm. Se Konsumentverkets beräkningar av referensvärden för några av hushållens vanligaste utgiftsområden, rapport 2019:11.

då ha insikt i bland annat hur många personer som ingår i hushållet, deras ålder samt hur många personer utanför hushållet som konsumenten är underhållsskyldig för. Om konsumenten har betydande utgifter, utöver vad som ingår i schablonerna, bör underlaget i regel innehålla uppgifter om sådana utgifter. Har konsumenten exempelvis uppgett att han eller hon äger två bilar, bör den schablon som används ta höjd för kostnader förknippade med ägandet av två bilar.

Privatleasing av bil är en finansieringsform som växer på den svenska marknaden. Kostnader förknippade med leasing av bil är för de flesta konsumenter relativt sett stora. Av den anledningen bör kreditgivaren ha en uppgift om sådana utgifter. Detsamma kan gälla andra typer av kontraktbaserade utgifter, exempelvis barnomsorg och andra aktiviteter som inte ingår i normala levnadskostnader³⁹. Det innebär att uppgifter om leasingkostnader och andra kontraktbaserade utgifter i regel bör hämtas in.

Om en kreditgivare har kännedom om eller rimligen kan förutse att konsumentens utgifter under kredittiden kommer att öka och därmed påtagligt påverka konsumentens ekonomiska förutsättningar att återbetala krediten, bör kreditgivaren vidta rimliga åtgärder för att uppskatta storleken på sådana utgiftsökningar eller hämta in uppgifterna. Är ändamålet med en sökt kredit exempelvis att köpa en bil, kan innehavet av bilen i sig innebära tillkommande utgifter för konsumenten. Med en bil följer bland annat kostnader för försäkring, service och reparationer, drivmedel och parkering. Denna typ av tillkommande driftkostnader kan belasta konsumentens ekonomi högst påtagligt och kreditgivaren bör i rimlig utsträckning ta hänsyn till dem i kreditprövningen.

På motsvarande sätt kan en förestående minskning av konsumentens utgifter beaktas, men endast om det av omständigheterna tydligt framgår att utgifterna verkligen kommer att minska under kreditens återbetalningstid.

Finansinspektionen håller inte med *Svenska Bankföreningen* och *Finansbolagens förening* om att kreditgivare i första hand bör använda schabloner med väl tilltagna marginaler i stället för att utgå från konsumentens faktiska utgifter. Inspektionens uppfattning är att kreditgivare i allmänhet bör utgå från konsumentens kända förhållanden. Att genomgående med hjälp av marginaler ta höjd för okända utgifter riskerar nämligen att bli missvisande och ge kreditgivarna mindre möjligheter att ta hänsyn till och göra en prognos utifrån konsumentens faktiska situation.⁴⁰ Dessutom blir ett sådant förfarande inte transparent för konsumenten.

³⁹ Konsumentverkets beräkningar av referensvärden för några av hushållens vanligaste utgiftsområden, rapport 2019:11.

⁴⁰ Prop. 2017/18:72 s. 38 ff.

Konsumentens skulder

Betalningar av räntor, amorteringar och avgifter på grund av skulder kan ha en stor påverkan på en konsumentens ekonomi. Storleken på sådana betalningar varierar och är beroende av exempelvis krediternas storlek, amorteringsvillkor, ränta och löptid.

För att kreditgivaren ska kunna göra en korrekt bedömning av en konsumentens förmåga att återbetala en sökt kredit bör i regel uppgifter om konsumentens befintliga krediter hämtas in. Att uppgifter om konsumentens skulder är viktiga i kreditprövningen stöds också av Finansinspektionens analys.⁴¹

Uppgifter om skulder bör omfatta alla typer av krediter och kreditliknande engagemang, exempelvis lån och olika typer av revolverande kreditfaciliteter⁴². Även uppgifter om studieskulder, skatteskulder och lån mellan privatpersoner bör finnas med i underlaget.

Kreditgivaren bör i kreditprövningen i regel ha tillgång till information om aktuell kapitalskuld och avtalade regelbundna betalningar för de olika krediter som konsumenten har ett ansvar för. Om kreditgivaren väljer att själv beräkna storleken på konsumentens kommande betalningar för skulderna bör den, för att beräkningen ska bli korrekt, hämta in detaljerad information för varje kredit som konsumenten har. Information som då bör hämtas in avser till exempel typ av kredit (exempelvis annuitet), hur krediten amorteras, ursprunglig kapitalskuld, avtalad löptid, avtalsränta och så vidare.

Borgensåtaganden

För att en kreditgivare ska kunna ta hänsyn till en konsumentens ekonomiska situation, bör kreditgivaren ha insikt i de eventuella borgensåtaganden som tecknats av konsumenten. Eftersom borgensåtaganden inte finns registrerade bör kreditgivaren fråga konsumenten, exempelvis i ansökan, om han eller hon gått i borgen för någon annan. Kreditgivaren bör sedan i varje enskilt fall ta ställning till om och hur eventuella borgensåtaganden bör beaktas i bedömningen av konsumentens betalningsförmåga.

När det gäller vad *Swedish Fintech Association* anför om att uppgift om borgensåtaganden inte bör hämtas in, vill Finansinspektionen till att börja med klargöra att det redan av inspektionens nuvarande allmänna råd framgår att kreditgivaren bör ta hänsyn till eventuella borgensåtaganden i kreditprövningen. Att en konsument har tagit på sig ett borgensåtagande innebär en risk för att det kan behöva infrias och därmed komma att påverka

⁴¹ Se Andersson, M.K. och G. Förster (2021), "Varför får vissa konsumtionslånetagare betalningsproblem?", FI-analys 29, Finansinspektionen.

⁴² Inklusivt kreditköp, kreditköp med förbehåll om återtaganderätt, skulder som tillkommit genom att fakturabetalningar delats upp, köputrymmen hos exempelvis betalningsförmedlare, kreditutrymmen kopplade till betal- och kreditkort och så vidare.

konsumentens ekonomiska förhållanden och möjligheter att återbetala den aktuella krediten. Har en konsument exempelvis tecknat ett borgensåtagande för ett företag bör kreditgivaren bedöma företaget och därefter avgöra om borgensåtagandet kan komma att påverka konsumentens ekonomiska förutsättningar. Finansinspektionen vidhåller därför att uppgiften bör hämtas in och beaktas på lämpligt sätt i kreditprövningen.

Syftet med krediten

Om krediten är av ett sådant slag att syftet med krediten kan ha betydelse för bedömningen, bör bedömningen även grundas på uppgifter om syftet. Det bör framhållas att det inte handlar om att kreditgivaren ska ta ställning till om syftet är bra eller dåligt, vilket naturligtvis är upp till konsumenten att avgöra. I stället handlar det om att kreditgivaren ska få relevant information som gör det möjligt för denne att leva upp till sina förpliktelser enligt konsumentkreditlagen.

Om det är fråga om en bostadskredit tillkommer ett antal regler som ska tillämpas vid kreditprövningen, till exempel i 12 a § konsumentkreditlagen. Vad som är en bostadskredit definieras i 2 § konsumentkreditlagen. Där framgår att en kredit som tas i syfte att förvärva eller behålla äganderätt till fast egendom, tomträtt eller bostadsrätt eller liknande rätt eller som är förenad med motsvarande rätt i byggnad som inte hör till fastighet är att betrakta som en bostadskredit, om inte vissa i paragrafen angivna undantag är tillämpliga. Det innebär att en kredit som inte är förenad med panträtt kan vara en bostadskredit. För att kunna avgöra om det är fråga om en sådan kredit, och om de ytterligare reglerna kopplade till bostadskrediter därmed är tillämpliga, är det viktigt för kreditgivaren att känna till syftet med krediten.

Även i andra fall kan det vara viktigt att kreditgivaren känner till syftet med krediten. Den investering som krediten avser kan vara förknippad med utgifter som kreditgivaren bör beakta när den bedömer konsumentens ekonomiska förutsättningar att fullgöra kreditavtalet. Om investeringen exempelvis avser en häst uppstår kostnader förknippade med ägandet. Denna typ av utgifter bör i sådana fall finnas med i underlaget för kreditprövningen. Finansinspektionen vidhåller därför, trots remissinstansernas synpunkter om att det skulle vara alltför långtgående att hämta in och använda syftet i kreditprövningen, att det är viktigt att kreditgivarna kan ta hänsyn till syftet när det är relevant för kreditprövningen.

Att uppgift om syftet med krediten i vissa fall bör hämtas in följer även av punkt 86 i EBA:s riktlinjer och gäller alltså oavsett om uppgiften inkluderas i Finansinspektionens allmänna råd eller inte.

När det gäller Svenska Bankföreningens och Finansbolagens förenings synpunkter om att tillämpandet av marginaler skulle ersätta behovet av att känna till syftet med en sökt kredit, hänvisas till resonemanget ovan under rubriken Konsumentens utgifter.

Med hänsyn till Swedish Fintech Associations synpunkt finns det skäl att förtydliga att det för vissa typer av krediter ligger i sakens natur att det inte är relevant att efterfråga syftet med en sökt kredit. Det gäller exempelvis revolverande krediter där syftet på förhand vanligtvis inte är känt för konsumenten, såsom krediter kopplade till ett kreditkort men även krediter där syftet redan, direkt eller indirekt, framgår av omständigheterna i samband med kreditansökan.

Eget företag och oregelbunden inkomst

Om konsumenten är beroende av inkomster från ett eget företag för att kunna återbetala den sökta krediten, bör kreditgivaren om det behövs även grunda bedömningen på relevanta uppgifter om företagets ekonomiska utveckling och ställning. I sådana fall bör underlaget innehålla information om huruvida företaget är aktivt, hur länge det varit aktivt, dess finansiella ställning och vilken lön eller annan ersättning företaget utbetalat till konsumenten. Kreditgivaren kan också behöva hämta in uppgifter om företagets prognosticerade finansiella utveckling. Om det finns skäl att anta att företaget inte förväntas generera tillräckliga inkomster till den kreditsökande under kreditens återbetalningstid, bör företaget analyseras närmare i syfte att utvärdera om konsumenten har en tillräcklig och varaktig inkomst från företaget som kan ligga till grund för en bedömning av betalningsförmågan för den sökta krediten.

Det finns här skäl att framhålla att allt fler konsumenter arbetar i det som ibland kallas gig-ekonomin där tillsvidareanställningar ersätts av tillfälliga anställningar. Det behöver i sig inte innebära att konsumenten har en sämre kreditvärdighet, men det kan medföra att inkomsterna är mer oregelbundna. Det ställer i sin tur högre krav på kreditprövningen. Om konsumenten har en form av sysselsättning som innebär att inkomsten är oregelbunden, bör kreditgivaren i regel även grunda bedömningen på uppgifter om konsumentens tidigare inkomster och var dessa inkomster kommer ifrån.

Dessa delar av de allmänna råden ligger i linje med det som framgår av punkten 115 i EBA:s riktlinjer.

Hur uppgifterna bör hämtas in

Som redogörs för ovan har företagen ett skönsmässigt utrymme att avgöra hur uppgifterna bör hämtas in. Uppgifterna kan till exempel hämtas in från konsumenten, från företagens egna databaser och från externa källor. I de allmänna råden anges därför att uppgifterna bör hämtas in från ändamålsenliga källor. Vad som är ändamålsenliga källor får ytterst bedömas utifrån lagstiftningens krav på att prövningen, i det enskilda fallet, ska grundas på tillräckliga uppgifter.

I det remitterade förslaget angavs att det förhållandet att uppgifter bör hämtas in från ändamålsenliga källor betyder att uppgifter ofta behöver hämtas in från konsumenten. Flera remissinstanser har reagerat på formuleringen och anfört

att den inte är förenlig med gällande rätt. Finansinspektionen delar inte den uppfattningen. Avsikten med formuleringen var främst att betona att uppgifter från konsumenten fyller en viktig funktion i kreditprövningen eftersom det finns en risk att uppgifter i externa källor kan vara inaktuella och ofullständiga. Detta gäller även om det, som vissa remissinstanser påpekar, kan vara lättare att få fram relativt omfattande uppgifter om enskilda konsumenter från externa källor i Sverige än i andra länder. Enligt Finansinspektionen ligger ett sådant förhållningssätt som det remitterade förslaget ger uttryck för väl i linje med såväl lag, förarbeten som praxis.

Finansinspektionen har trots detta valt att ta bort formuleringen ur de allmänna råden eftersom det uppenbarligen finns en risk för att den uppfattas som mer långtgående än vad som var avsett. För att ändå ge företagen en viss vägledning om när konsumenten kan vara en viktig källa till information ges nedan några exempel.

Enligt Finansinspektionen är det ofta relevant att fråga konsumenten om hans eller hennes aktuella inkomst, eftersom inkomstuppgifter från andra källor, till exempel kreditupplysningar, kan vara inaktuella.

Uppgifter om utgifter och faktorer som kan ligga till grund för beräkningen av en konsuments utgifter bör lämpligen också inhämtas från konsumenten eftersom dessa kan variera mycket mellan olika individer. I de fall schabloner ersätter konsumentens uppgifter bör uppgifterna hämtas från schabloner som omfattar samtliga relevanta kostnader för hushållets konsumtion.

För att underlaget för bedömningen ska bli så bra som möjligt bör i regel även uppgifter om skulder hämtas in från konsumenten. Vissa kreditupplysningsföretag saknar helt uppgifter om konsumenters befintliga krediter. Det kreditupplysningsföretag som har ett kreditregister har endast uppgift om krediter hos de företag som är kunder hos kreditupplysningsföretaget ifråga. Till detta kommer att det saknas uppgifter om exempelvis inkassoskulder och lån mellan privatpersoner. Därutöver saknas ofta uppgifter om studieskulder och skatteskulder.

Finansinspektionen har lämnat ett förslag om att regeringen bör tillsätta en utredning som gör det möjligt för kreditgivarna att från en extern källa inhämta uppgifter om konsumentens totala skulder, det som i debatten ofta kallats för ett nationellt skuldregister.⁴³ Inspektionen delar remissinstansernas uppfattning om att ett sådant register skulle höja kvaliteten på kreditprövningarna. I avvaktan på att frågan utreds är det angeläget att kreditgivarna använder andra ändamålsenliga källor.

⁴³ Finansinspektionens konsumentskyddsrapport 2021 s. 36 och konsumentskyddsrapport 2020 s. 38.

Därutöver finns det uppgifter som inte går att inhämta från andra källor än konsumenten, exempelvis uppgifter om konsumentens sysselsättning och syftet med krediten.

Som remissinstanserna påpekar finns det situationer när det kan vara tillräckligt att kreditgivaren endast hämtar in uppgifter från andra källor än konsumenten själv. Det kan till exempel vara fallet om det är fråga om en mindre kredit för produkter som kreditgivaren själv tillhandahåller och som är av ett sådant slag att de ingår i konsumentens normala levnadskostnader. Även i dessa situationer är det förstås så, som UC också är inne på, att inhämtade uppgifter kan behöva kontrolleras genom en avstämning med konsumenten vid osäkerhet (se avsnitt 2.3.5 om kontroll).

Kontoinformationstjänster används allt mer i kreditprövningssammanhang för olika typer av uppgifter. UC har efterfrågat ett förtydligande av hur kontoinformationstjänster bör användas i kreditprövningen. Finansinspektionen konstaterar att uppgifter från kontoinformationstjänster kan utgöra ett komplement till annan information i kreditprövningen. Kreditgivarna bör dock vara medvetna om och ta hänsyn till att tjänsterna inte alltid ger en heltäckande bild av konsumentens ekonomiska förhållanden.

Med hänsyn till remissinstansernas synpunkter om att de allmänna råden inte är tillräckligt teknikneutrala finns det också skäl att förtydliga att information kan hämtas in på många olika sätt och att det givetvis inte behöver ske genom ett fysiskt möte. Både i en butik och i en digital miljö kan systemen anpassas så att uppgifter kan lämnas av konsumenten på ett enkelt och effektivt sätt. Finansinspektionen har inte för avsikt att ange hur detta bör gå till, då det inte bedöms lämpligt att inspektionen reglerar detta i detalj.

Av de allmänna råden som behandlar underlaget för kreditprövningen framgår slutligen också att kreditgivaren, när uppgifter hämtas in från konsumenten, på ett tydligt sätt bör upplysa konsumenten om vikten av att lämna korrekta och aktuella uppgifter.

Motsvarigheter i EBA:s riktlinjer

I EBA:s riktlinjer behandlas underlaget för kreditprövning vid utlåning till konsumenter bland annat i punkterna 84, 85, 87–93, 96–98 (tillämpliga vid all utlåning till konsumenter) och 115–117 (tillämpliga vid utlåning till konsumenter utan säkerhet). Finansinspektionen bedömer att de allmänna råden, när det gäller underlaget vid konsumtionskrediter, är heltäckande i denna del. När det gäller bostadskrediter finns ytterligare regler i EBA:s riktlinjer punkterna 102–113 som företagen också behöver ta hänsyn till.

2.3.5 Kontroll av underlaget

Finansinspektion ställningstagande: De uppgifter som kreditprövningen grundas på behöver vara korrekta och aktuella. Om kreditgivaren har skäl att

anta att de uppgifter som har hämtats in är ofullständiga, felaktiga eller inaktuella, bör uppgifterna därför kontrolleras på ett lämpligt sätt.

Kreditgivaren bör exempelvis kontrollera uppgifter som hämtas in från en konsument och som inte stöds av andra uppgifter. Inkomstuppgifter kan kontrolleras mot taxerad inkomst, och om det behövs, mot lönespecifikationer. Uppgifter om levnadskostnader kan jämföras med schabloner som beaktar samtliga relevanta kostnader för hushållets konsumtion. Uppgifter om skulder kan kontrolleras mot externa källor. Om det vid en sådan kontroll framkommer att konsumenten har ansökt om eller beviljats andra krediter än konsumenten har uppgett, bör kreditgivaren i regel ställa frågor om det till konsumenten.

Uppgifter som hämtas in från andra källor än från konsumenten kan också behöva kontrolleras eftersom de kan vara ofullständiga, felaktiga eller inaktuella.

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: Svenska Bankföreningen och Finansbolagens förening delar bedömningen att lämnade uppgifter kan behöva kontrolleras om det finns skäl att anta att en uppgift inte är korrekt eller aktuell, enligt vad som även följer av EBA:s riktlinjer. Enligt remissinstanserna framstår dock formuleringen i rådet som helhet som något oklar, och föreningarna föreslår därför vissa förtydliganden.

UC anser att kontroller mot kreditupplysningsregister även fortsättningsvis bör ses som en relevant extern källa för att kontrollera underlaget. Remissinstansen anser vidare att det bör anges att det finns skäl för kreditgivaren att verifiera och kontrollera de uppgifter som har lämnats av en konsument mot externa källor.

BUS föreslår att ordet ”kan” i meningen ”uppgifter om skulder kan kontrolleras mot externa källor” ska ersättas med ”bör”.

Finansinspektionens skäl: Det andra avsnittet i de allmänna råden behandlar kontroll av underlaget för kreditprövningen. Som framgår ovan följer av 12 § konsumentkreditlagen att uppgifterna som läggs till grund för kreditprövningen ska vara tillräckliga, det vill säga så omfattande att kreditgivaren med en hög grad av säkerhet kan fastställa om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra kreditavtalet. I sammanhanget är det förstås också viktigt att uppgifterna håller hög kvalitet. I de allmänna råden framhålls därför särskilt att uppgifterna som kreditprövningen grundas på behöver vara korrekta och aktuella.

Vidare framgår det att kreditgivaren, när den har skäl att anta att det finns brister i underlaget, bör kontrollera detta på ett lämpligt sätt. Motsvarande framgår av punkten 89 i EBA:s riktlinjer.

När och hur en kontroll bör göras

Som nämns ovan har kreditgivaren ett utrymme att skönmässigt bedöma när tillgängliga uppgifter bör stämmas av mot andra uppgifter. Behovet av en kontroll av uppgifterna får alltså bedömas från fall till fall. För att ge företagen vägledning i denna bedömning tydliggörs i de allmänna råden att en kontroll av uppgifterna som kreditgivaren har hämtat in bör göras *när* kreditgivaren har skäl att anta att uppgifterna är ofullständiga, felaktiga eller inte aktuella.

Kreditgivaren har även i fråga om *hur* kontrollerna bör göras ett utrymme att göra en skönmässig bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. I de allmänna råden tydliggörs dock att kontrollerna bör göras på ett lämpligt sätt.

För att åskådliggöra vad som avses i avsnittets första stycke lämnas i det andra stycket ett exempel på när kreditgivaren bör kontrollera uppgifter som har hämtats in från konsumenten. Där tydliggörs att sådana uppgifter bör kontrolleras om de inte stöds av andra uppgifter, det vill säga vid rena påståenden från konsumenten. Till skillnad från *Svenska Bankföreningen* och *Finansbolagens förening* anser Finansinspektionen att detta ligger i linje med den domstolspraxis som utvecklats på området.⁴⁴ Det innebär bland annat att en inkomstuppgift i en ansökan från en för kreditgivaren okänd konsument bör kontrolleras. Kreditgivaren bör även göra en rimlighetskontroll av de lämnade uppgifterna, det vill säga bedöma om uppgifterna är rimliga utifrån omständigheterna i övrigt. Uppger en konsument exempelvis att han eller hon saknar boendekostnader kan uppgiftens riktighet behöva kontrolleras eftersom det för de flesta konsumenter är ovanligt att inte ha några kostnader för boende.

I det andra stycket lämnas också exempel på lämpliga sätt att kontrollera några av uppgifterna som ligger till grund för kreditprövningen. Exempelen avser uppgifter om konsumentens inkomster, levnadskostnader och skulder. Eftersom det är fråga om exempel anser Finansinspektionen, även med beaktande av *BUS* synpunkt, att det i råden bör anges att kontrollen ”kan” ske på angivet sätt.

Enligt de allmänna råden kan uppgifter om konsumentens inkomster kontrolleras mot registrerade inkomstuppgifter. Sådana uppgifter framgår till exempel i en kreditupplysning. Innehållet i kreditupplysningen kan ibland vara sådant att det uppstår ett behov av ytterligare kontroller eller förtydliganden, till exempel om uppgifterna avviker från det konsumenten har uppgett eller om de är motsägelsefulla. Information från andra källor kan då behöva hämtas in, till exempel från konsumentens arbetsgivare.

Finansinspektionen har, som *UC* särskilt uppmärksammat, valt att ta bort hänvisningen till kreditupplysning i de nya allmänna råden. Anledning till det är att markera att kontroller kan ske på olika sätt och att kreditgivarna i varje

⁴⁴ EU-domstolens dom den 18 december 2014 i mål C449/13 och HFD 2017 ref. 64.

enskilt fall bör avgöra vad som är den mest ändamålsenliga källan att kontrollera uppgifter emot.

Av råden framgår också att uppgifter om levnadskostnader kan jämföras med schabloner som beaktar samtliga relevanta kostnader för hushållets konsumtion. Det ställs således vissa krav på de schabloner som används, se vidare avsnitt 2.3.4. Schabloner torde även kunna användas vid jämförelser med vissa andra utgifter, exempelvis transportkostnader.

Uppgifter om skulder kan, enligt de allmänna råden, kontrolleras mot externa källor. Det finns i dag inte någon extern källa som kan ge en sammantagen bild av konsumenters befintliga krediter, men konsumentens uppgifter bör ändå kontrolleras i den utsträckning det är möjligt. Om det vid en sådan kontroll framkommer att konsumenten har ansökt om eller beviljats andra krediter än han eller hon har uppgett, bör kreditgivaren i regel ställa frågor om det till konsumenten.

Avslutningsvis tydliggörs i det tredje stycket att även uppgifter som hämtas in från andra källor än konsumenten, kan behöva kontrolleras eftersom de kan vara ofullständiga, felaktiga eller inte längre aktuella. Till exempel kan taxerade inkomstuppgifter vara föråldrade och uppgifter om skulder vara ofullständiga.

Bostadskrediter

Vid bostadskreditgivning gäller även de särskilda reglerna om kontroll i 12 a § konsumentkreditlagen. Där tydliggörs att de uppgifter som är nödvändiga för att bedöma konsumentens ekonomiska förutsättningar att fullgöra åtagandet enligt kreditavtalet ska kontrolleras på lämpligt sätt. Några särskilda allmänna råd kopplade till de reglerna ges inte.

Motsvarigheter i EBA:s riktlinjer

I EBA:s riktlinjer behandlas kontroller av underlaget bland annat i punkten 89 (tillämplig vid all utlåning till konsumenter). Finansinspektionen bedömer att de allmänna råden, i fråga om konsumtionskrediter, är heltäckande i denna del. När det gäller bostadskrediter finns dock ytterligare regler i EBA:s riktlinjer, punkterna 102–113, som företagen också behöver ta hänsyn till.

2.3.6 Bedömning av konsumentens betalningsförmåga

Finansinspektionens ställningstagande: För att bedöma konsumentens betalningsförmåga bör kreditgivaren tillämpa grundkrav och metoder som säkerställer att konsumenten kan upprätthålla en rimlig levnadsstandard även efter att krediten har beviljats.

Remisspromemoria: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: BUS anför att de allmänna råden i detta avsnitt är något vaga och att de därför bör förtydligas och exemplifieras.

Konsumentverket anser att det bör framgå av de allmänna råden att kreditgivaren vid bedömningen av den enskildes kreditvärdighet bör genomföra en beräkning av dennes kreditutrymme. Remissinstansen påpekar att beräkningen bör göras med utgångspunkt i de inhämtade och kontrollerade uppgifterna.

Finansinspektionens skäl: Kreditgivaren bör när den bedömer konsumentens betalningsförmåga utgå från lämpliga grundkrav och använda metoder som på ett relevant sätt bedömer konsumentens ekonomiska förutsättningar. De metoder som används kan innefatta modeller.

De grundkrav och metoder som används i kreditprövningen bör vara konstruerade på ett sådant sätt att konsumenten kan bibehålla en rimlig levnadsstandard även efter att en kredit har beviljats. För att uppnå detta bör till exempel de grundläggande inkomstkraven för att en konsument ska kunna beviljas en kredit vara fastställda på en sådan nivå att konsumenten inte riskerar att utsättas för låg ekonomisk standard eller låg inkomststandard.⁴⁵ De modeller som används för att bedöma en konsuments kreditvärdighet, inklusive beräkna hans eller hennes betalningsförmåga, bör också vara konstruerade på ett sådant sätt att de gränsvärden, tröskelbelopp, schabloner med mera som används i modellerna är relevanta för den enskilda konsumenten. Detta för att konsumenten inte ska riskera att drabbas av betalningsproblem eller ekonomisk utsatthet under kreditens löptid. Här behöver hänsyn exempelvis tas till konsumentens personliga förhållanden såsom familjesammansättning, ålder, boendesituation och skulder. För unga personer är det viktigt att de inte tidigt i livet riskerar att ta på sig stora skulder som i värsta fall följer dem under många år framöver. Som nämns ovan är det vanligare att personer under 26 år löper större risk att få betalningsproblem.

Finansinspektionen har i tillsynen noterat att en årsinkomst före skatt på 90 000–120 000 kronor kan vara ett grundkrav för att få ansöka om en blancokredit. I normalfallet är en inkomst på en sådan nivå inte tillräcklig för att räckta till en konsuments grundläggande kostnader för boende och leverne.

Baserat på data som ligger till grund för rapporten om Svenska konsumtionslån 2020 kan Finansinspektionen också se att 15 procent av kredittagarna som beviljades en kredit efter en kreditprövning hade en disponibel inkomst som

⁴⁵ Statistiska centralbyrån följer utveckling av individers ekonomiska situation genom att mäta *Låg ekonomisk standard*. Det innebär att inkomsten understiger 60 procent av den nationella medianinkomsten och att den materiella levnadsstandarden är mycket låg. 15 procent av den svenska befolkningen lever med det som definieras som låg ekonomisk standard, eller risk för fattigdom. Att leva med *Låg inkomststandard* (mäts också av SCB) som också kallas absolut fattigdom, innebär att inkomsterna inte räcker för att betala nödvändiga omkostnader som boende, hemförsäkring, barnomsorg, lokala resor och så vidare. 2017 var den disponibla inkomst som definierar låg inkomststandard på 12 100 kr. 6 procent av den svenska befolkning lever med låg inkomststandard.

understeg 15 000 kronor per månad, vilket ofta motsvarar vad en 20-åring behöver ha i disponibel inkomst för att kunna bekosta boende och leverne. Den genomsnittliga inkomsten för dessa kredittagare var 10 080 kronor per månad. Finansinspektionen kan också se att av dessa personer var 48 procent yngre än 34 år. Denna grupp är överrepresenterad när det gäller ärenden som gått vidare till inkasso. Finansinspektionens analyser visar också att det finns ett tydligt samband mellan låg inkomst och betalningssvårigheter varför kreditgivarnas grundkrav i utgångsläget bör vara rimliga och relevanta.

De metoder, inklusive beräkningar, som kreditgivaren använder för att bedöma konsumentens betalningsförmåga bör, så som *Konsumentverket* också anför, utgå från aktuella och korrekta uppgifter om konsumentens inkomster, utgifter och skulder samt ta hänsyn till faktorer som rimligen kan komma att påverka dessa under avtalets löptid, se även avsnitt 2.3.4. Även om en kreditgivare i de allra flesta fall behöver göra en beräkning av konsumentens kreditutrymme vid bedömningen av betalningsförmågan, kan – som framgår av avsnitt 2.3.4 – omständigheterna i det enskilda fallet vara sådana att det är tillräckligt att konsumentens betalningsförmåga bedöms utifrån exempelvis en scoringmodell. Finansinspektionen anser därför att det är lämpligare att, i det aktuella rådet, använda ordet bedöma och inte beräkna.

Det framgår av förarbetena till konsumentkreditlagen att förmögenhetsförhållanden endast i undantagsfall bör beaktas i bedömningen av konsumentens betalningsförmåga.⁴⁶ Om dessa förhållanden tas med, bör kreditgivaren ta hänsyn till att tillgångar som inte är separat pantsatta för en kredit kan komma att överlåtas eller avyttras utan kreditgivarens kännedom. Det kan i sin tur innebära att konsumenten saknar betalningsförmåga för den sökta krediten när den ska återbetalas.

Motsvarigheter i EBA:s riktlinjer

I EBA:s riktlinjer behandlas bedömning av betalningsförmågan bland annat i punkterna 96, 98, 101 (tillämpliga vid all utlåning till konsumenter) och 115–117 (tillämpliga vid utlåning till konsumenter utan säkerhet).

Finansinspektionen bedömer att de allmänna råden, i fråga om konsumtionskrediter, är heltäckande i denna del. När det gäller bostadskrediter finns ytterligare regler i EBA:s riktlinjer punkterna 102–113 som företagen också behöver ta hänsyn till.

2.4 Krediter med säkerhet

Finansinspektionens ställningstagande: Om en säkerhet ställs för krediten bör kreditgivaren hämta in information om säkerheten. En ställd säkerhet bör normalt inte påverka kreditprövningen, med undantag för vad som framgår av 12 a § tredje stycket konsumentkreditlagen.

⁴⁶ Prop. 2009/2010:242 s.100

Remisspromemorian: Förslaget hade samma innehåll.

Remissinstanserna: *Sparbankernas Riksförbund* anför att det bör förtydligas i de allmänna råden att bedömningen av konsumentens betalningsförmåga inte bör påverkas av att en säkerhet ställs för krediten.

Svenska Bankföreningen och *Finansbolagens förening* påpekar att de avvägningar som görs i remisspromemorian avseende krediter med säkerhet inte är helt anpassade till värdepapperskrediter.

Med anledning av att det i remisspromemorian anges att kreditgivaren ”bör inhämta information om säkerheten.” vill *Mäklarsamfundet* särskilt framhålla betydelsen av att en ställd säkerhet i form av en bostad ska besökas vid värdering och att kreditgivaren inte enbart kan förlita sig på statistiska värderingsmodeller.

Finansinspektionens skäl: Om det ställs en säkerhet för den sökta krediten, bör kreditgivaren hämta in uppgifter om säkerheten. Det gäller oavsett vilken typ av säkerhet det är fråga om. Säkerheten utgör inte enbart ett skydd för kreditgivaren utan kan även vara ett skydd för konsumenten.

En ställd säkerhet bör dock normalt inte påverka de olika moment som ingår i kreditprövningen (samla in tillräckliga uppgifter, beräkna konsumentens betalningsförmåga och fatta beslut), med undantag för vad som framgår av 12 a § tredje stycket konsumentkreditlagen. Där framgår att kreditprövningen inte till övervägande del får grunda sig på att den avsedda säkerhetens värde överstiger kreditbeloppet eller att säkerheten antas komma att stiga i värde. Detta gäller inte för en bostadskredit där kreditfordran ska betalas först i samband med att den egendom som utgör säkerhet överläts med anledning av att låntagaren uppnår en viss ålder eller på grund av låntagarens sviktande hälsa eller död.

Som framgår av förarbetena till 12 § konsumentkreditlagen, bör utgångspunkten vara att konsumenten ska ha ekonomiska resurser vid sidan av säkerheten för att kunna betala avgifter, räntor och amorteringar i den takt som avtalats, även om värdet på säkerheten visar att den täcker kreditbeloppet och kreditkostnaden.⁴⁷ Värdet på säkerheten kan variera under kreditens återbetalningstid och vid tidpunkten för en eventuell realisation kan värdet vara lägre än utestående skuld. Om krediten behöver sägas upp under löptiden eller om säkerheten är tänkt att användas för att återbetala krediten, kan ett urholkat värde på en ställd säkerhet innebära att hela eller delar av krediten kvarstår obetalda efter att säkerheten har realiserats. I undantagsfall kan en likvid säkerhet, exempelvis kontanter eller spärrmedel, beaktas i kreditprövningen. Detta ligger i linje med det som anges i punkten 97 i EBA:s riktlinjer.

⁴⁷ Prop. 2009/2010:242 s.100.

Omvänt kan en säkerhet fungera som ett skydd för konsumenten om den skulle få betalningsproblem. Om det är flera kredittagare innebär säkerheten likaså ett skydd om någon av dem får betalningsproblem eller avlider. Säkerheten är då en tillgång som kan avyttras för att återbetala hela eller delar av en utestående kredit och därmed reducera risken för att en konsument blir överskuldssatt.

När det gäller *Svenska Bankföreningens* och *Finansbolagens förenings* synpunkter om att det här avsnittet i de allmänna råden inte är anpassat till värdepapperskrediter är det Finansinspektionens uppfattning att reglerna om god kreditgivningssed och kreditprövning gäller för värdepapperskrediter och att dessa allmänna råd därmed även gäller för dem.

Vad gäller *Mäklarsamfundets* kommentarer vill Finansinspektionen betona att de råd som särskilt gäller för bostadskrediter inte har ingått i översynen i samband med att dessa allmänna råd har tagits fram.

Motsvarigheter i EBA:s riktlinjer

Finansinspektionen bedömer att de allmänna råden, i fråga om konsumtionskrediter, är heltäckande i denna del. När det gäller bostadskrediter finns ytterligare regler i EBA:s riktlinjer, punkterna 102–113, som företagen också behöver ta hänsyn till.

2.5 Krediter med flera kredittagare

Finansinspektionens förslag: Om en kreditprövning avser en kredit med flera kredittagare, bör kreditgivaren grunda prövningen på tillräckliga uppgifter om var och en av kredittagarnas ekonomiska förhållanden. Kreditgivaren kan, när det är lämpligt, fatta beslut om att lämna en kredit på grundval av kredittagarnas gemensamma betalningsförmåga.

Remisspromemorian: Förslaget hade i huvudsak samma innehåll.

Remissinstanserna: *BUS* anser att kreditprövningen av konsumtionskrediter generellt bör grundas på var och en av kredittagarnas ekonomiska förhållanden och återbetalningsförmåga. *BUS* föreslår därför att meningen ”Denna möjlighet torde i först hand vara relevant vid bostadskreditgivningen.”, som finns i remisspromemorian förs in i de allmänna råden om krediter med flera kredittagare.

Finansinspektionens skäl: I de allmänna råden förtydligas att om kreditprövningen avser en kredit med flera kredittagare bör bedömningarna utifrån bestämmelserna om god kreditgivningssed och kreditprövning göras för samtliga kredittagare. Det faktum att risken för att skulden inte regleras är lägre när det finns flera kredittagare fritar inte kreditgivaren från ansvaret att utföra omsorgsfulla kreditprövningar av varje kredittagare.

I de allmänna råden förtydligas även att kreditgivaren, när det är lämpligt, har en möjlighet att lämna en kredit baserat på kredittagarnas gemensamma

betalningsförmåga. Som *BUS* påpekar torde det i första hand vara vid bostadskreditgivning som det är lämpligt att göra detta.

Krediter med flera kredittagare behandlas i punkten 99 i riktlinjerna. Finansinspektionen bedömer att de allmänna råden är förenliga med riktlinjerna i denna del.

2.6 Övrigt

Remissinstanserna har även lämnat synpunkter på avsnitt i de allmänna råden som inte har varit föremål för översyn. Det handlar bland annat om avsnitten om kreditlöfte (2 kap.), överlåtelse av fordran (2 kap.), skälig återbetalningstid (2 kap.), bostadskrediter (3 kap.), ränteskillnadsersättning (4 kap.) samt borgen och tredjemanspant (5 kap.)

Eftersom dessa avsnitt inte har ingått i översynen och Finansinspektionen inte har tagit fram något beredningsunderlag för dem, görs inga materiella ändringar i de delarna av de allmänna råden.

3 Förslagets konsekvenser

Målet med översynen av Finansinspektionens allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden är att ta fram en tydligare vägledning till företagen under Finansinspektionens tillsyn om hur de, givet förutsättningarna på den svenska kreditmarknaden, bör agera för att leva upp till de redan gällande lagbestämmelserna om god kreditgivningssed och om kreditprövning. Med denna utgångspunkt redogör Finansinspektionen nedan för de konsekvenser som de nya allmänna råden bedöms få för samhället, konsumenterna, företagen och för inspektionen.

Ett stort antal företag berörs av de allmänna råden, i dagsläget 88 banker, 3 betydande filialer till utländska banker, 30 kreditmarknadsföretag, 20 bostadskreditsinstitut, 47 betaltjänstföretag, 89 värdepappersbolag och 5 institut för elektroniska pengar och registrerade utgivare.

I avsnitt 1.1, 1.4 och 1.5 beskrivs vad Finansinspektionen vill uppnå med de nya allmänna råden, vilka rättsliga förutsättningar som ligger till grund för råden, vilka alternativa lösningar som finns och vilka överväganden som inspektionen har gjort med hänsyn till de EBA-riktlinjer som finns på området.

Till skillnad från några av remissinstanserna bedömer Finansinspektionen att de allmänna råden överensstämmer med och inte går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. De delar av råden som är nya i förhållande till de nuvarande allmänna råden kommer i första hand att påverka god kreditgivningssed och kreditprövningen vid utlåning till konsumtion genom att det blir tydligare vilken innebörd kraven har. Det är främst lån kopplade till konsumtion som innebär problem för konsumenterna.

Finansinspektionen bedömer att risken för att enskilda konsumenter blir överskuldssatta kommer att minska om kreditprövningarna blir mer individanpassade. Det innebär i sin tur att skyddet för konsumenter kommer att öka.

Finansinspektionen sammanfattande bedömning är att de allmänna råden är utformade på ett sådant sätt att de positiva effekterna för konsumenterna och samhället överväger de eventuella negativa effekter som skulle kunna uppstå för de företag som erbjuder eller förmedlar krediter till konsumenter. Enskilda konsumenter bör framöver i högre utsträckning än i dag erbjudas krediter som passar deras behov och förutsättningar samtidigt som de konsumenter som saknar ekonomiska förutsättningar att återbetala en kredit eller återbetala den i rätt tid inte bör beviljas krediter.

3.1 Konsekvenser för samhället och konsumenterna

Målet med översynen av de allmänna råden är att stärka konsumentskyddet och motverka risken för överskuldssättning. Kreditgivare bör inte bevilja krediter som leder till betalningssvårigheter hos enskilda konsumenter. I förhållande till den totala kreditgivningen är dessa krediter begränsade, såväl till antal som till volym, men konsekvenserna för de konsumenter som drabbas är stora. Övrig utlåning till konsumenter bedöms endast påverkas i mer begränsad omfattning.

Effekterna på utbudet av krediter i marknaden kan i viss utsträckning komma att påverkas av de nya allmänna råden, då tydligare rekommendationer för kreditprövningen kan göra det mindre tilltalande att verka på marknaden. Effekten på utbudet torde dock totalt sett vara begränsad då det sannolikt även fortsättningsvis kommer att vara attraktivt att bedriva kreditgivningsverksamhet. Detta trots att många ansökningar om kredit kan bli föremål för mer omfattande kreditprövningar. De allmänna råden torde inte heller påverka konkurrensen negativt i någon större utsträckning, då de kommer att gälla för samma företag som omfattas av de nuvarande råden.

Med de allmänna råden tydliggör Finansinspektionen vad kreditgivare på den svenska marknaden bör ta hänsyn till för att leva upp till konsumentkreditlagens krav. Givet de brister som kan noteras på marknaden (se ovan i avsnitt 1.1) blir det alltså tydligt att det kommer att krävas mer av många kreditgivare. Det skulle kunna påverka utbudet och erbjudandena i marknaden. De nya, mer preciserade, allmänna råden kan ha en viss avskräckande effekt på utländska aktörer som driver eller har för avsikt att driva verksamhet i Sverige. I landet har det varit tämligen enkelt att starta kreditverksamhet, få tillgång till förhållandevis omfattande information om konsumenter i kreditupplysningar, ansluta sig till låneförmedlare för att få in kreditansökningar och slutligen få en snabb handläggning av krediter som skickas till Kronofogdemyndigheten.⁴⁸ När Norge införde nya och mer strikta föreskrifter för konsumtionslån under

⁴⁸ Report on the benchmarking of national loan enforcement frameworks, EBA/Rep/2020/29

2019 var det flera aktörer som drog sig ur eller fick pausa sin verksamhet för att ställa om till de nya reglerna. De norska reglerna är dock i flera avseenden striktare än de nya allmänna råden. I samband med att de norska reglerna trädde i kraft ökade antalet företag som bedrev gränsöverskridande verksamhet från Norge in i Sverige. Att samma effekt skulle uppträda på den svenska marknaden är dock inte lika sannolikt då EBA:s riktlinjer, som är i linje med de nya allmänna råden, började gälla för hela EU redan i juni 2021.

Finansinspektionen bedömer att de flesta konsumenter som ansöker om konsumtionskrediter kommer att påverkas av de nya allmänna råden. Mest påtaglig påverkan på konsumenterna får förtydligandet om vilka uppgifter som bör hämtas in inför en kreditprövning. Det handlar dock om ett begränsat antal uppgifter som vissa kreditgivare i nuläget inte hämtar in. De nya råden ligger dessutom i linje med EBA:s riktlinjer.

Eftersom definitionen av bostadskredit tas bort med hänsyn till den befintliga definitionen av begreppet i konsumentkreditlagen blir det tydligt att det är konsumentkreditlagens definition av bostadskrediter som gäller även vid tillämpningen av de allmänna råden.

Råden om att en kreditgivare bör ta hänsyn till de enskilda individernas behov och förutsättningar bör bland annat leda till att särskilt sårbara konsumenter visas särskild omsorg, såväl inför som under kredittiden.

När beräkningar av en konsuments betalningsförmåga grundas på korrekta och aktuella uppgifter bör träffsäkerheten i beräkningarna öka så att endast de konsumenter som har ekonomiska förutsättningar att återbetala en kredit beviljas krediter. Det kan innebära att vissa konsumenter inte längre bereds samma tillgång till krediter. Det bör inte ses som något negativt. I stället bör det vara positivt att konsumenter som befinner sig i ekonomisk utsatthet inte får tillgång till nya krediter som förvärrar deras situation. Andra samhällseliga kostnader förknippade med överskuldssättning bör på sikt också minska något, till exempel genom att färre ärenden lämnas över till Kronofogdemyndigheten, färre personer behöver stöd av samhället och så vidare. Finansinspektionens har i tillsynen observerat att konsumenter, med inkomster som i normalfallet kan ses som otillräckliga för att de ska kunna upprätthålla en rimlig levnadsstandard, beviljats krediter.

En följd av de nya råden kan bli att kreditgivare i högre utsträckning än i dag avråder konsumenter från att ta en kredit om det utifrån omständigheterna i det enskilda fallet framgår att krediten är ofördelaktig för konsumenten, exempelvis med hänsyn till typen av kredit eller kreditens återbetalningstid. När krediter är anpassade till konsumenternas behov och förutsättningar bör totalkostnaderna för konsumenterna sjunka och färre konsumenter drabbas av betalningsproblem.

3.2 Konsekvenser för företagen

3.2.1 Företag som berörs

De företag som berörs av de nya allmänna råden är i första hand företag under Finansinspektionens tillsyn som tillhandahåller krediter till konsumenter, se ovan avsnitt 3. Företagen är av varierande storlek och bedriver verksamhet med olika typer av tillstånd. Det handlar om allt från stora bankkoncerner med tusentals anställda och utlåning till allmänheten uppgående till flera miljarder kronor till de allra minsta företagen med ett fåtal anställda och mycket begränsad verksamhet. Som *Svensk Handel* påpekar berörs även ett större antal företag indirekt av de nya allmänna råden, exempelvis företag inom detaljhandeln och låneförmedlare.

3.2.2 Kostnadmässiga konsekvenser för företagen

En viktig del i översynen av de allmänna råden är att förtydliga vad som är ett tillräckligt underlag för en kreditprövning. Om fler uppgifter hämtas in och används i kreditprövningen kan det innebära att kreditberedningsprocessen hos företagen tar längre tid. I de nya råden förtydligas också att information som ligger till grund för en kreditprövning, utöver att vara tillräcklig i sin omfattning, behöver vara korrekt och aktuell. De råd som berör underlaget för kreditprövningen kan sammantaget innebära att kreditgivare behöver se över vilken information som hämtas in, hur den hämtas in, hur den kontrolleras och hur den används i olika kreditberedningsprocesser. Det kan vara förknippat med vissa kostnader för de företag där en översyn är nödvändig. Att processen för att bevilja en kredit kan ta något längre tid och innefatta fler moment bör inte ha någon större påverkan på antalet lämnade krediter då det får antas att en konsument som har behov av att ta en kredit är villig att avsätta ytterligare tid och lämna fler uppgifter om sina ekonomiska förhållanden för att kunna få den efterfrågade krediten.

Kreditprövningsprocessen är hos de flesta kreditgivare i hög grad automatiserad. Vissa processer är förfinade och väl genomarbetade medan andra är mer rudimentära. Vissa företag kan komma att få kostnader förknippade med arbetet att säkerställa att de modeller och metoder som företaget använder, oavsett om de är helt automatiserade eller innehåller manuella inslag, lever upp till de lagkrav som både Finansinspektionens nya allmänna råd och EBA:s riktlinjer förtydligar. Det kan handla om engångskostnader förenade med investeringsbehov i ny it-utrustning, dataprogram, utvecklingskostnader med mera. Det är dock svårt att uppskatta hur stora sådana kostnader kan komma att bli eftersom behoven skiljer sig åt hos olika företag. Vissa företag kan även redan ha vidtagit åtgärder för att kunna följa EBA:s riktlinjer.

Finansinspektionen har ändå gjort en beräkning av möjliga tillkommande kostnader för företagen utifrån en bedömning om att det tillkommer vissa utvecklingskostnader av befintliga it-system hos en del av de företag som berörs. En beräkning av engångskostnader kopplat till it-utveckling och

regelefterlevnad (compliance) har gjorts och bygger på en uppskattning på 0,25–2 årsheltidstjänster, vilket motsvarande cirka 0,3–2,6 miljoner kronor per företag. Därutöver tillkommer kostnader för utbildning av kreditgivningspersonal där inspektionen uppskattat behovet utifrån 1 till 2 dagars utbildning av 10 medarbetare, vilket ger en genomsnittlig kostnad på cirka 55 000 –110 000 kr per företag.

Beroende på vilka vägval som företagen gör och hur de bedömer sina befintliga kreditprövningsprocesser kan det också uppstå behov av nya eller förändrade processer. Det kan då uppstå både tillfälliga och löpande administrativa kostnader, men företagen kan också – utifrån insikt om sin egen verksamhet – göra bedömningen att inga tillkommande förändringsbehov som innebär kostnader uppstår.

Utlåningsvolymerna, huvudsakligen mindre krediter till konsumenter med låga inkomster, kan komma att påverkas negativt hos en del företag. Det kan i sin tur innebära minskade möjligheter till intäkter. Baserat på tillgänglig information är det dock inte möjligt att räkna på effekterna av detta.

Vad gäller de företag som indirekt berörs av de nya allmänna råden bedömer Finansinspektionens att deras påverkan i hög utsträckning blir ett resultat av hur de finansiella aktörerna under inspektionens tillsyn agerar. Eventuella tillkommande kostnader för de företag som berörs indirekt är svåra att uppskatta, men kan antas vara begränsade.

3.2.3 Hänsynstagande till små företag

Finansinspektionen bedömer, mot bakgrund av den konsumentskyddande lagstiftningens syfte, att det inte är möjligt att ta särskild hänsyn till små företag i utformningen av de nya allmänna råden. Orsaken är att konsumenten ska kunna känna sig trygg med att konsumentkreditlagens regler skyddar henne eller honom på ett likartat sätt, oavsett kreditgivarens storlek.

3.3 Konsekvenser för Finansinspektionen

Finansinspektionen bedömer inte att de nya allmänna råden kommer att innebära några betydande tillkommande kostnader för myndigheten. Det kommer inte uppstå några behov av it-insatser hos inspektionen kopplat till råden, inte heller tillkommer någon ny inrapportering.

Råden bör därutöver underlätta den framtida tillsynen eftersom det blir tydligare vilka förväntningar som finns på god kreditgivningssed och kreditprövningar i samband med kreditgivning till konsumenter.